

**PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ YÜKSEK ve DÜŞÜK OLAN
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME
STRATEJİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

177845

Meltem DEVELİOĞLU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ankara, 2006

KABUL VE ONAY

Meltem DEVELİOĞLU tarafından hazırlanan “Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 30.01.2006 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

N. Voltan-Acar

Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR (Başkan)

Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Tuncay ERGENE (İkinci Danışman)

Doç. Dr. Fidan KORKUT

Yrd. Doç. Dr. Metin PİŞKİN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

24/02/2006

Meltem DEVELİOĞLU

Nevzat, Beyhan, Aslı DEVELİOĞLU'na

Yaşattıkları tüm mutluluklar için...

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın hazırlanması sırasında büyük bir özveri ile bana yol gösteren, destek ve yardımını esirgemeyerek tezimi bitirmemde yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. İbrahim YILDIRIM' a içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmama birlikte başladığım, her zaman gülen yüzüyle bana moral ve güç veren Doç. Dr. Fidan KORKUT' a; yapıcı eleştirilerinden dolayı Prof. Dr. Nilüfer VOLTAN ACAR' a teşekkür ederim.

Bana destek olmaktan ve moral vermekten hiç bıkmayan araştırma görevlisi arkadaşlarım Mehmet KAYA, Taşkın YILDIRIM ve Öğr. Gör. Filiz ŞENLER, biliyorum başınızı çok ağrıttım, verdiğiniz güç için teşekkür ederim.

Hayatım boyunca maddi ve manevi desteklerini hiç esirgemeyen, çocukları olmaktan gurur duyduğum annem Beyhan DEVELİOĞLU' na ve babam Nevzat DEVELİOĞLU' na teşekkür ederim.

ÖZET

DEVELİOĞLU, Meltem. *Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006

Bu araştırmada problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri; sınıf düzeyleri, cinsiyetleri, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelenmiştir.

Araştırma 2000-2001 öğretim yılı bahar döneminde Ankara Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Eğitim Fakültesi ve Fen Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 1. ve 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Toplamda 520 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmanın bağımlı değişkeni olan karar verme stratejilerini belirlemek için Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen "Karar Stratejileri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan problem çözme becerilerini değerlendirmek amacıyla Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen "Problem Çözme Envanteri" kullanılmıştır. Araştırmanın diğer bağımsız değişkenleri için araştırmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Araştırmada ele alınan değişkenlere göre karar verme stratejilerinin anlamlı olarak değişip değişmediğine iki yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Temel etkisi anlamlı çıkan değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasındaki farklar gözlenen ortalamalara göre değerlendirilmiştir. Araştırmada hata payının üst sınırı .05 kabul edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgular şu şekilde özetlenebilir;

Sınıf düzeyine göre bakıldığında; hem 1. sınıf hem de 4. sınıf üniversite öğrencilerinde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepsel

karar verme stratejisi kullandığı görülmüştür. Buna karşın mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmalarında bir farklılık görülmemiştir. Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek bulunmuştur.

Cinsiyete göre bakıldığında; hem kız hem de erkek üniversite öğrencilerinde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepsel karar verme stratejisi kullandığı görülmüştür. Buna karşın mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmalarında bir farklılık görülmemiştir. Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları kız öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek çıktığı sonucuna varılmıştır.

Ailenin aylık gelirine, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin fark görülmemiştir.

Problem çözme beceri düzeyinin sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre karar stratejilerine bakıldığında: problem çözme becerisi yüksek olan grupların mantıklı karar verme, problem çözme becerisi düşük olan grupların, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları saptanmıştır.

Araştırma bulguları, problem çözme ve karar verme stratejileri ile ilgili daha önce yapılan araştırmaların bulgularıyla birlikte tartışılıp yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra konu ile ilgilenen araştırmacılara fikir vermesi için, vargı ve öneriler bölümünde çeşitli önerilere de yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Problem Çözme, Karar Verme.

ABSTRACT

DEVELIOĞLU, Meltem. *Examination Of The Decision Making Strategies Of University Students Who Have Higher And Lower Problem Solving Skills From The Point Of View Of Some Variables.* , A Master's Thesis, Ankara, 2006

In this study, the decision making strategies of university students who have higher and lower problem solving skills are examined, from the view of variables of class levels, genders, families' monthly incomes, mothers' education level and fathers' education level.

The study was conducted on 1. and 4. grade students of Hacettepe Universities Science and Literature Section which is located in Beytepe Campus, in 2000-2001 spring Semester. In all, 520 students are conducted in the context of the study.

As a data collecting tool, the dependent variable of research "Decision Making Strategies" which is developed by Kuzgun (1992) is used. In order to evaluate the independent variable "Problem Solving Skills", "Problem Solving Inventory" which is developed by Heppner ve Petersen (1982) is used. For the other independent variables of the study, the "Personal Information Form" which is developed by the researcher is used.

The significant change of the decision making strategies according to the variables which are conducted in the study is examined with the two ways analysis of variance. The difference between the means of the groups which are significant is evaluated according to the observed means. Significance level for all the analyses was set as .05.

The findings of the research can be summarized as follows;

Examination According to the Class Level: Among both 1. and 4. grade university students, it is observed that, compared with the group which has high problem solving skills, the group which has low problem solving skills uses impulsive strategies more.

However, any difference in usage of reasonable decision making and uncertainty strategies is not observed. The 4. class students whose problem solving skills are higher and lower, has significantly higher impulsive decision making strategy point means compared to the 1. class students.

Examination According to the Gender: Among both female and male university students, it is observed that, compared with the group which has high problem solving skills the group which has low problem solving skills uses impulsive strategies more. However, any difference in usage of reasonable decision making and uncertainty strategies is not observed. The male students whose problem solving skills are higher and lower, has significantly higher impulsive decision making strategy point means compared to the female students.

Examination According to the Monthly Income of the Families, Education Level of Mother, Education Level of Father: In usage of reasonable decision making, impulsive decision making and uncertainty strategies, any difference between the groups which has higher and lower problem solving skills of university students is not observed.

Examination of the Decision Making Strategies According to the Problem Solving Skill Basing on the Variables of Class Level, Gender, Families' Monthly Income, Mothers' Education Level, Fathers' Education Level: It is observed that the groups which have high problem solving skills use reasonable problem solving skills and the groups which have lower problem solving skills use impulsive decision making and uncertainty strategies more.

The findings of the research is discussed and interpreted with consideration of former researches related to the problem solving and decision making. The following conclusions are made based on this review. In addition to this, in order to give opinion to the researchers who are interested in the subject, in the conclusions and proposals part, some proposals are involved.

Key Words: Problem Solving, Decision Making.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL ve ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
ADAMA.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	6
1.2. Alt Problemler.....	6
1.3. Sayıtlar.....	9
1.4. Sınırlılıklar.....	9
1.5. Tanımlar.....	9
1.6. Araştırmanın Gerekçesi Ve Önemi.....	10
BÖLÜM II. KURAMSAL ÇALIŞMALAR ve ARAŞTIRMALAR.....	13
2.1.1.0. PROBLEM ÇÖZME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMALAR ...	13
2.1.1.1. Problem Çözmeyi Etkileyen Faktörler.....	16
2.1.1.2. Problem Çözme Aşamaları.....	20
2.1.1.3. Problem Çözme Becerisini Açıklayan Kuramlar.....	24
2.1.1.3.1. Bandura'nın Kendine Yetkinlik Modeli.....	24
2.1.1.3.2. Fonksiyonel Ekol ve Problem Çözme Yöntemi.....	25
2.1.1.3.3. Seligman'ın Öğrenilmiş Çaresizlik Modeli ve Problem Çözme İlişkisi.....	26
2.1.2.0. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	26
2.1.2.1. Problem Çözme Becerisi ve Üniversite Öğrencileri.....	26
2.1.2.2. Problem Çözme Becerisi ve Sınıf Düzeyi.....	28
2.1.2.3. Problem Çözme Becerisi ve Cinsiyet.....	30
2.1.2.4. Problem Çözme Becerisi ve Aylık Gelir Miktarı.....	32

2.1.2.5. Problem Çözme Becerisi ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi.....	33
2.2.1.0. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMALAR.....	33
2.2.1.1. Karar Verme Süreci.....	35
2.2.1.2. Karar Verme Stratejileri.....	40
2.2.1.3. Karar Verme Davranışını Etkileyen Faktörler.....	44
2.2.1.4. Karar Vermeyi Açıklayan Kuramlar.....	46
2.2.1.4.1. Gelatt'ın Karar Verme Modeli.....	46
2.2.1.4.2. Fayda Kuramı.....	47
2.2.1.4.3. Çatışma Kuramı.....	47
2.2.2.0. KARAR VERME İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR.....	48
2.2.2.1. Karar Verme Stratejileri ve Üniversite Öğrencileri.....	48
2.2.2.2. Karar Verme Stratejileri ve Sınıf Düzeyi.....	50
2.2.2.3. Karar Verme Stratejileri ve Cinsiyet.....	51
2.2.2.4. Karar Verme Stratejileri ve Aylık Gelir Miktarı.....	52
2.2.2.2.5. Karar Verme Stratejileri ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi.....	53
BÖLÜM III. YÖNTEM.....	54
3.1. Evren ve Örneklem.....	54
3.2. Veri Toplama Araçları.....	55
3.2.1. Karar Stratejileri Ölçeği.....	55
3.2.2. Problem Çözme Envanteri.....	57
3.3. Kişisel Bilgi Formu	59
3.4. Bilgi Toplama İşlemi.....	60
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	60
BÖLÜM IV. BULGULAR.....	61
4.1.0 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular	61
4.2.0 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular	67
4.3.0 Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve	

Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular	73
4.4.0 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular	79
4.5.0 Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular	86
BÖLÜM V. TARTIŞMA ve YORUM.....	93
5.1.0. Sınıf Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu.....	93
5.2.0. Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	95
5.3.0. Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	97
5.4.0. Annenin Eğitim Düzeyine Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Göre Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	98
5.5.0. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu	99
BÖLÜM VI. VARGI ve ÖNERİLER.....	101
KAYNAKÇA.....	104
EKLER.....	113
Ek I: Karar Stratejileri Ölçeği Madde Örnekleri.....	113
Ek II: Problem Çözme Envanteri Madde Örnekleri.....	114

ÖZGEÇMİŞ.....	115
ŞEKİLLER.....	
Ölçütler ve Nitelikler, Nitelikler ve Seçenekler Arasındaki Planlama.....	37

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo A Örneklemde Yer Alan Öğrencilerin Fakültelerine ve Sınıflarına Göre Dağılımı.....	54
<u>Tablo No</u>	
1 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	62
2 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	63
3 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	64
4 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	65
5 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	66
6 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	67
7 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Beceri Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	68
8 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	69
9 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	70

10	Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	71
11	Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	72
12	Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	73
13	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	74
14	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	75
15	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	76
16	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepesel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	77
17	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	78
18	Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	79
19	Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	80
20	Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme	81

	Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	
21	Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	82
22	Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	83
23	Annenin Eğitim Düzeyine Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Göre Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	84
24	Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	85
25	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	87
26	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	88
27	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	89
28	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	90
29	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri.....	91
30	Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	92

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Her alanda hızla gelişen bir dünyada her gün problem olarak algılanan pek çok durumla karşı karşıya kalınmaktadır. Karşılaşılan bu problemlerin çözülmesi için de bir karar verilmesi gerekmektedir. İçinde yaşanılan dünyadan doyum sağlamak, insanın kendisini geliştirebilmesi, etkin bir şekilde yaşamını sürdürebilmesi için problem çözme ve karar verme becerilerini kullanması gerekmektedir. Bir problemi çözmedeki başarı ve alınan doğru bir karar bireyin yaşamında olumlu sonuçlara yol açmakta, amaç ve isteklerine ulaşmasını sağlamaktadır.

Problem, bireyin amacına ulaşmasında bir güçlükle karşılaştığı zaman ortaya çıkan rahatsızlık verici bir durumdur. Kişi, bu rahatsız edici durumdan kurtulmak, kendini daha mutlu hissedebilmek için problemi çözme gereksinimi hisseder. Bu da bir dizi çözüm yolları içinden uygun olana karar vermesi ile mümkün olur. Karar verme belli bir problemi çözmek için tasarlanan bir eylemi seçme olarak tanımlanabilir. Görüldüğü üzere problem çözme ve karar verme birbirleriyle ilişkili bir süreçtir.

Problem kısaca “mevcut durum ile arzu edilen (amaç edilen) durum arasındaki fark şeklinde tanımlanabilir. Problemin var olabilmesi için, olan ve olması gereken durum arasında bir farkın hissedilmesi ve bu farkın kapatılmasında hali hazırda bir çözümün olmaması gerekir (Bransford, Stein, 1993; Akt, Mert, 1997: s, 9).

Morgan’a (1999: s, 149) göre problem, temelde, bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumudur. Bu engellenme, hedefe ulaşmayı güçleştirebilir. Böyle bir durumda problem engeli aşmanın en iyi yolunu bulmaktır ya da engellenme, yaklaşma-kaçınma çatışmasında olduğu gibi, hedeflerin çatışması şeklinde ortaya çıkabilir. Bu tür bir durumda ise yaşanan problem, çatışmayı çözmektir.

Bir problemi çözerken gerçeklere dayanan bilgilere göre karar verilmelidir. Bu süreç boyunca ilgili bilgiler değerlendirilir, öncelikleri saptanır, seçenekler oluşturulur ve araştırmalara dayalı olarak mümkün olan en iyi alternatif seçilmeye çalışılır. Problem çözme her şeyden önce belli bir amaca erişmek için karşılaşılan güçlükleri ortadan kaldırmaya yönelik bir dizi çabayı içermektedir. İçinde bulunulan şartlara uymak, engelleri azaltmak ve sonunda organizmayı bir iç dengeye kavuşturmak gibi etkinlikler hep bu sürecin kapsamına girmektedir (Oğuzkan, 1995: s, 21; Özensoy, 1998: s, 12).

Problem çözme çok basamaklı bir süreçtir. Bu süreç genel olarak problemin tanımlanması, analizi, fikir üreterek çözülmesi ve çözümün uygulanması aşamalarından oluşur. Bu aşamalar aynı zamanda birbirine yaklaşma (convergent) ve birbirinden uzaklaşma (divergent) süreçleri ile de karakterize edilir. Birbirine yaklaşma sürecinde bilginin kolay anlaşılabilir boyutlara indirgenmesi, birbirinden uzaklaşma sürecinde ise tam tersine bilginin boyutlarının genişletilmesi veya yaygınlaştırılması esastır (Mert, 1997: s, 14).

Oğuzkan'a (1985: s, 22) göre problem çözme bir zaman, çaba, enerji ve alıştırma işidir. Bireyin ihtiyaç, amaç, değer, inanç, beceri, alışkanlık ve tutumları ile ilgili olması ve aynı zamanda yaratıcı düşünce ile zekâ, duygu, irade ve eylem gibi unsurları kendinde birleştirmesinden dolayı da çok yönlüdür. Problemleri çözmeye yönelmek için cesaret, istek ve kendine güven duygusunun varlığından söz edilebilir.

Genel olarak; karar verme ve problem çözme süreçleri için kullanılan modeller Dewey'in 1910'dan beri kullanılan aşağıdaki modelinin az çok değiştirilmiş biçimidir (Sungur, 1992: s, 132).

1. Sorun çözmeyi gerekseme
2. Sorunu tanıma
3. Çözüm seçeneklerini arama
4. Eylemi kararlaştırma
5. Karar uygulama
6. Çözümü değerlendirme

Problem çözme her zaman, olası çözümlerin kabul edilebilir olup olmadığı, olası diğer çözümler için araştırılması, problemi azaltıcı olası çözüm yollarının geliştirilmesi gibi bazı kararlar vermeyi içerir. Karar verme ise kullanılabilecek seçenekler arasından iyi bir seçim yapmadır (Gilhooly, 1996: s, 174). Kısaca problem çözme doğru çözümü bulma amacı taşırken, karar verme, problem çözümü için geliştirilen alternatiflerden, problemin çözümüne en uygun olanı seçme amacını taşır. Hicks (2004: s, 19), problem çözme ve karar verme süreçlerini aşağıdaki şekilde listelemiştir:

Problem Çözme	Karar Verme
1) Problem tanımlanır ve anlaşılmaya çalışılır.	1) Kararın amacı tanımlanır.
2) Konuyla ilgili bilgiler toplanır ve iyice düşünülür.	2) Bu amaçları bir araya getirecek seçenekler bulunur.
3) Bazı fikirler üretilir.	3) Değerlendirme ölçütü/yöntemi saptanır.
4) Çözümler geliştirilir.	4) En uygun hareket seçilir.
5) En iyi çözüm yolu seçilir.	5) Uygulanır.
6) Uygulanır.	

Bu tabloda görüldüğü gibi; problem çözme altı basamak, karar verme de beş basamaktan oluşmuştur. Ancak; karar vermenin üçüncü basamağı, problem çözmenin üçüncü ve dördüncü basamaklarına karşılık gelmektedir.

Karar verme ve problem çözmenin ortak yönleri vardır (Adair, 2000: s, 21). Karşılaşılan problemlerin çözümü için karar verilmesi gerekmektedir (Hicks, 2004: s, 19). Problem çözme sürecinde, adı konan problem için en iyi çözüm yolunun ne olduğuna karar vermek gereklidir. Karar verirken de problem çözmedeki aşamalarda olduğu gibi önce karar verilmesi gereken durumun tanımlanması ve seçeneklerin bulunması gerekmektedir (Korkut, 2004: s, 158).

Doğrusöz (1989: s, 12)'e göre; sorun çözme yeteneğinin iki bileşeni vardır: 1) bilmek ve, 2) muktedir olmak. Diğer bir deyişle, bir sorun sahibi 1) en iyi çözüm yolunu tespit edebildiği ve 2) bu çözüm yolunu yürütme gücüne sahip olduğu ölçüde sorun çözme

yeteneğine sahiptir. Buna göre, bir sorunun çözümü iki temel aşamadan geçer: 1) Karar verme (çözüm yolunu tespit), 2) Kararı uygulamaya koyma.

March (1963), Elbing (1970), Richards ve Greenlaw (1972) en genel anlamıyla karar vermeyi sunulan seçenekler arasından en uygun olanının seçilmesi olarak tanımlamışlar ve karar verme sürecinin bazı durumlarda problem çözme, planlama, organizasyon, daha da genişletilecek olursa tüm düşünme ve eylemleri içine aldığını ifade etmişlerdir (Akt; Sinangil, 1993: s,171).

Kuzgun'a göre (1993: s, 161), karar verme bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye getirecek birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlanabilir.

Jannis ve Mann'a (1997) göre etkili ve sağlıklı karar verenler, eylemlerinde geniş bir seçenekler dizisi içinde uygun seçim yapabilen, seçimleri sonucu elde edeceği verileri değerlendiren, objektif olabilen, her seçeneğin getireceği olumlu ve olumsuz sonuçları dikkatlice ölçebilen, yeni bilgiler araştıran, hoş olmayan durumlarda bile yeni bilgileri kullanabilen ve kararları için planlar yapabilen kişilerdir. Bu basamaklardan her biri ne kadar çok yeterli olursa verilen kararın da o denli etkili olabileceği iddia edilmektedir (Eldeleklioğlu, 1996: s, 8).

Etkili ve sağlıklı karar vermek için yukarıda bahsedilen bilişsel süreçlerin işlemesi gerekmektedir. Bu bilişsel süreçlerin işlemesi, kişinin çözümlemesi gereken bir durumda bilgiyi düzenli araştırmaması ve seçenekleri yeterince incelememesi, en iyi fikir için yeterince düşünmemesi hızlı ve içtepsel (impulsif) karar vermesine neden olmaktadır (Mann ve ark., 1989; Akt; Eldeleklioğlu, 1999: s, 8).

Karar verme stratejilerinin kullanımı Schvaneveldt ve Adams'a (1983) göre yaşa, duruma, olaylara bağlı olmaktadır. Karar verme, bireylerin hayatında yemek yeme ve uyuma gibi fizyolojik gereksinimleri etkilediği gibi politik, ekonomik, mesleki ve aile ile ilgili kararları ve daha birçoklarını da içine alan çok boyutlu bir olgudur (Akt; Tiryaki, 1997: s, 2). Bütün bu kararlar farkında olarak, bazen de farkında olmayarak

verildiği gibi, kimi zaman uzun uzadıya ince eleyip sık dokuyarak ve kimi zamanda o anın koşullarına göre düşünülmeden verilmekte ve sonuçta yaşamın her aşamasında karşımıza çıkmaktadır (Tiryaki, 1997: s, 2).

Gerek karar verme gerekse problem çözme karmaşık bir süreç olarak incelenmektedir. Bu süreçte, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birinde karar kılıp bu kararlarını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000: s, 156).

Araştırmada ele alınan diğer bağımsız değişkenler sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyidir. Üniversite öğrencileri, üniversitede karşılaşabilecekleri bazı sorunlarla karşı karşıyadır. Bu dönemde düşünme yeteneği, mesleki davranışlar gelişmekte, geleceklerine ilişkin kararlar alma durumundadırlar. Üniversite gençleri, yeni girdikleri veya gelecekte girebilecekleri ortamın baskısı altında kalabilirler (Yazıcı, 2001:s,11). Bu durum üniversite gençlerinde kendine güvensizlik, kaygılanma gibi sorunları ortaya çıkarabilir. Heppner, Baumgardner ve Jackson'ın (1985: s, 105) yapmış oldukları çalışmada problem çözme becerisinin kısa ve uzun dönemli depresyonla ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Cinsiyet açısından bakıldığında; her kültürel yapı içinde, cinsiyete göre bir rol algısı vardır. Ancak bu konuda bütün kültürlerde, genel olarak erkek çocukların atak, zorluklara karşı direnen, korkusuz ve kararlı bir kişilik yapısına sahip olması beklenir. Öte yandan kızların daha edilgen, barışçı ve uysal olmaları beklenir (Aydın A., 2001: s, 64).

Aile geliri, bir kimsenin alacağı eğitimin sadece miktarını değil, aynı zamanda çeşidini de etkilemektedir. Yüksek gelirli ailelerin çocuklarına daha fazla eğitim vermek olanakları vardır. Bu yüzden, hazırlanması birçok yılları ve daha pahalı okulları gerektiren mesleklere özenmeleri daha fazla olanaklıdır (Tezcan, 1994: s, 153). Eğitim

seviyesi kadınların aile içi kararlara katılımını etkileyen önemli faktörlerden birisidir (Çimen Kabaklı, 2003: s, 122). Çocuklarını yetiştirirken onlara model olan anne-babanın eğitim seviyesi, üniversite gençlerinin problem çözme becerilerini ve karar verme stratejilerini etkileyebilir.

Bireylerin problem çözme becerilerini algılamaları ve karar verirken kullandıkları stratejilerin bilinmesi, bireylerin problem çözme becerilerini geliştirmelerine ve etkili kararlar almalarına yardımcı olmak için yol gösterici olur. Bu nedenle de bu araştırmada problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyine göre incelenmiştir.

1.1. Problem

Sınıf düzeylerine, cinsiyetlerine, ailenin aylık gelirin, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri farklı mıdır?

1.2. Alt Problemler

1.2.1.0. Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.1.1. Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.1.2. Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.1.3. Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.2.0 Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.2.1. Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.2.2. Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.2.3 Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.3.0. Ailenin aylık gelirin'e göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.3.1 Ailenin aylık gelirin'e göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.3.2 Ailenin aylık gelirin'e göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.3.3 Ailenin aylık gelirin'e göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.4.0 Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.4.1. Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.4.2. Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepisel karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.4.3 Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.5.0. Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.5.1. Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.5.2. Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepisel karar verme stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.2.5.3. Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri anlamlı olarak farklı mıdır?

1.3. Sayıtlar

Araştırma örneklemini oluşturan üniversite öğrencileri “Problem Çözme Envanteri (PÇE)”, “Karar Stratejileri Ölçeği (KSO)” ve “Kişisel Bilgi Formu”nu içtenlikle yanıtlamışlardır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sınırlılıkları şöyledir:

1. Araştırmanın örneklemini, kapsama dâhil edilen fakültelerin 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Bulgular, örnekleme benzeyen durumlara ancak genellenebilir.
2. Araştırmanın bağımlı değişkeni olan karar verme stratejileri, Kuzgun tarafından 1992 yılında geliştirilen “Karar Stratejileri Ölçeği”nin mantıklı, içtepsel, kararsızlık boyutlarıyla sınırlıdır.
3. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan problem çözme becerileri, Heppner ve Petersen tarafından 1982 yılında geliştirilen “Problem Çözme Envanteri”nden alınan toplam puanla sınırlıdır.
4. Araştırma kapsamındaki bağımsız değişkenler, “Kişisel Bilgi Formu”nda yer alan nitelikler ile sınırlıdır.
5. Araştırmadan elde edilen sonuçlar, üniversite öğrencilerine, Hacettepe Üniversitesi Eğitim ve Fen Fakültesi öğrencilerine benzerlikleri oranında genellenebilir.

1.5. Tanımlar

Araştırmada geçen kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Problem: Bireyin bir hedefe ulaşmada engellenme ile karşılaştığı bir çatışma durumudur (Morgan, 1999: s, 149).

Problem Çözme: Etkili tepki seçeneklerinin ortaya konması ve bu değişik seçenekler arasında daha etkili tepkiyi seçme ve karar verme gibi kapsamlı bilişsel bir davranışsal süreçtir (D’Zurilla ve Goldfried, 1971; Akt; Taylan, 1990: s,12)

Problem Çözme Envanteri’nden (PÇE) alınan toplam puanın düşüklüğü, problem çözme becerisinin yeterli algılandığını ifade eder.

Karar Verme: Bir ihtiyacı gidereceği düşünülen bir objeye götürecek birden fazla yol olduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlanabilir (Kuzgun, 1992: s, 161).

Karar Stratejisi: Bireyin karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000: s, 156).

Kuzgun (1993: s, 163) geliştirmiş olduğu Karar Stratejisi Envanteri’nde, karar verme durumunda olan bireylerin kullandığı dört strateji belirlemiştir.

1. İçtepisel Davranma: Karar verirken duyguların doğruya götüreceğine inanma ve hoş giden seçeneğe yönelme.
2. Mantıklı-Sistematiik Davranma: Karar verirken seçenekleri dikkatli inceleme ve her birinin olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirme.
3. Bağımlı Davranma: Karar verirken başkalarının önerilerine önem verme, başkalarının doğruyu bildiklerine inanma.
4. Kararsızlık: Verdiği kararı hemen değiştirmek isteme, hiçbir karardan hoşnut olmama.

1.6. Araştırmanın Gerekçesi Ve Önemi

İnsanlar yaşamları boyunca çözülmesi gereken farklı problemlerle karşılaşmaktadırlar. Günlük yaşamlarına devam edebilmeleri ve yaşamlarından doyum sağlayabilmeleri karşılaştıkları güçlükleri çözebilmeleri ile mümkündür. Her bireyin problemlere yaklaşım tarzı, karar verme stratejileri birbirinden farklıdır.

Problem çözme becerileri kişiden kişiye değişiklik gösterir. Kimileri problemlerinin üstesinden başarıyla gelirken, kimileri de karşılaştıkları sorunları çözmede güçlük çekerler. Hızlı ve doğru çözüme ulaşmak, bireyin problem çözme yeteneğine güvenini arttırabilir. Bireyin problem çözme yeteneğine güvenmesini etkileyen pek çok faktör vardır. Bu konuda güçlük yaşayan bireylerin, bu güçlüklerini gidermede sorunun kaynağının bulunması ve çözümünde bireye yardımcı olunması gerekmektedir. Kişi tek başına problemlerini çözebildiği ölçüde daha bağımsız olabilmektedir.

Karşılaştıkları problemleri çözerken bireyin çözüm yolları içinden birini seçmesi diğer bir deyişle karar vermesi gerekmektedir. Kişi karar verirken her bir seçeneği dikkatlice araştırabilir, içinden geldiği gibi davranabilir, başkalarına danışabilir veya verdiği kararları sık sık değiştirebilir. Sonuçta alacağı kararlar gelecekle ilgilidir. Bu da karar verirken bireyin sıkıntı yaşamamasını sağlayabilir. Bireyin hangi stratejiyi kullandığının, nelerin kararlarını etkilediğinin bilinmesi gelecekte sıkıntı yaşamamasını engelleyebilmek için psikolojik danışmanlara ve danışanlara yol gösterebilir. Bireylerin problemlerini etkili bir şekilde çözebilmeleri ve aldıkları kararlarından memnun olmaları ruh sağlıklarını olumlu yönde etkilemektedir.

Araştırmada üzerinde çalışılan üniversite öğrencileri genç yetişkinlik döneminde yer almaktadırlar. Bu dönemde genç yetişkinler bağımsızlığını kazanmış bireyler olarak, kişilerarası ilişkiler kurmakta, toplumsal, kültürel, siyasal etkinliklere katılmaktadırlar. Gençler girdikleri yeni toplumsal çevrede, kurdukları yeni ilişkilerde yepyeni sorunlarla karşılaşmakta ve sağlıklı karar verme durumunda kalmaktadırlar. Genç yetişkinlerin problem çözme becerilerini değerlendirmelerinin ve kullandıkları karar stratejilerinin bilinmesi genç yetişkinlik dönemi hakkında daha çok bilgiye sahip olunmasını sağlayabilir.

Bireyin gelişiminde ailenin önemi bilinmektedir. Bireyin ihtiyaçları, amaçları, kişisel, sosyal, ahlaki değerleri aile içinde şekillenmektedir. Cinsiyet açısından biyolojik farklılıkların yanı sıra, kız ve erkek çocuklarının yetiştirilmesinde de farklılıklar görülmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik durumu bireye sağlayacağı imkânlar açısından

kişiliklerinin gelişmesinde farklılıklar yaratabilmektedir. Sosyo-ekonomik durumun belirlenmesinde anne-babanın eğitimi, geliri ve mesleği önemli rol oynamaktadır. Annenin ve babanın eğitim seviyesi çocuk yetiştirme biçimlerini, aile içinde birlikte problem çözme ve karar verme becerilerini etkileyebilmektedir.

Problem çözme ve karar verme öğretilen becerilerdir. Bu konuda güçlük yaşayan bireylere bu becerilerin öğretilmesi, önleme çalışmalarının yapılması, bireylerin daha büyük sorunlar yaşamasını engelleyebilir. Problem çözme becerisi ve karar verme stratejilerinin birlikte incelenmesiyle bunları geliştirmeyi hedefleyen programların oluşturulmasında faydalı bilgiler sağlayacağı umulmaktadır.

Bu araştırmadan elde edilen bilgiler psikolojik danışmanlara problem çözme becerilerini değerlendirmeleri farklı olan üniversite öğrencilerinin kullandıkları karar stratejileri hakkında bilgi vererek danışanların problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla ipuçları sağlayabilir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇALIŞMALAR VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde problem çözme ve karar verme ile ilgili kuramsal çalışmalara yer verilerek bu alanda yapılmış olan araştırmalara değinilmiştir.

2.1.1.0. PROBLEM ÇÖZME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMALAR

Problem kavramı çok geniş kapsamlıdır. D’Zurilla (1971:Akt. Taylan 1990: s, 2) problemi, bireyin iç ya da dış görevlere tepki vermede güçlük çektiği bir durum olarak tanımlamaktadır. Verilen tepkinin yoğunluğu içinde bulunan duruma göre değişmektedir.

D’Zurilla ve Nezu (1982)’e göre bir durumun kişi için “problem” niteliği kazanması; kişiyi rahatsız etmesi, problem olarak algılanması ve hedefe ulaşmada engel teşkil etmesiyle olmaktadır. Problem durumu ise, yaşamda karşılaşılan, etkili veya uyum sağlayıcı bir tepki gerektiren fakat gösterilmesi gereken veya uyum sağlamaya yönelik işlevlerin net olarak belli olmaması durumudur (Akt; Nezu,1985: s, 135; Akt; Ferah, 2000:s, 15).

John Dewey, problemi, insan zihnini karıştıran, ona meydan okuyan ve inancı belirsizleştiren herşey olarak tanımlamaktadır. Polyo’ya göre de problem, amaca en makul yoldan ulaşmak için eylemlerin bilinçli olarak araştırılmasıdır. Zihindeki bir durum hemen hiçbir güçlük olmadan, belli hareketlerle ortadan kalkabiliyorsa karşımızda bir problem yoktur. Ancak, hangi hareketin yapılacağı belli değilse, o zaman çözülmesi gereken bir problem den söz edilebilir (Akt; Kasap, 1997: s, 9).

Bir başka tanıma göre problem, insanların içsel veya dışsal istekleriyle ilgili olarak tepki verdikleri durumdur (Heppner ve Krauskopf, 1987). Kişinin tepki verme ihtiyacının yoğunluğunda, baskının hissedildiği boyuttan tepki koyma ihtiyacı hissedilen duruma

kadar değişiklik olabilir. Diğer bir deyişle problem, bir ucunda sadece basit bir tepki gerektiren, diğer ucunda ise, geniş bir sorun çözme sürecini gerektiren bir durumdur (Akt; Ferah,2000: s, 15).

Bütün bu tanımlara bakıldığında problem kişinin amacına tam olarak nasıl ulaşacağını bilemediğinde ortaya çıkmaktadır. Problem amaca ulaşma yolunda engel teşkil etmekte dolayısıyla kişide rahatsızlık yaratan bir durum olarak görölmektedir.

Bir durumun problem niteliği kazanması için, o durumun kişinin kendisi tarafından problem olarak algılanması gerekir. Eğer kişi, karşılaştığı olumsuz bir durumu problem olarak algılamazsa bu durum onu rahatsız etmez ve bu yüzden çözüm bulma çabası ortaya çıkmaz.

D’Zurilla ve Goldfried’a (1971: s, 107) göre problem çözme, problemli durumla başa çıkabilmek için çeşitli tepki seçenekleri oluşturmak ve bu seçeneklerden en etkili tepkinin seçilmesini içeren davranışsal ve bilişsel bir süreçtir. D’Zurilla ve Goldfried (1971: s, 107), problem çözme sürecini genel yöneliş, problemi tanımlanma, seçenekler oluşturma, karar verme ve değerlendirme olmak üzere tanımlanabilir beş basamaktan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Heppner (1978), D’Zurilla ve Goldfried’ın (1971) problem çözme basamaklarını psikolojik danışma süreci içinde incelemiştir. Heppner (1978), psikolojik danışma sürecini, problem çözme olayı olarak görülebileceğini belirtmiştir. Reitman (1965), problemleri üç bölümde tarif etmiştir; Bunlar; a) başlangıç durumu b) amaç durumu c) başlangıç durumunu hedefe dönüştürecek faaliyetler bütünü (Akt; Gilhooly, 1989).

Hayes’e (1981: s, 1) göre, genellikle problem çözerken, dikkatin çoğu probleme, çok az bir kısmı insanın kendisine, problemi çözmek için ne yaptığına, verilir. Eğer hareketlere bakılırsa tipik bir sıra izlediği görülebilir. Bu sıra şöyledir;

1. Problemi bulmak: Ortada çözülecek bir problemin olduğunu algılamak.
2. Problemi ifade etmek; Aşılması gereken sorunun yapısını anlamak.
3. Çözümü planlamak: Zorluğu aşacak yöntemlerden birini seçmek.

4. Planı uygulamak
5. Çözümü değerlendirmek: Uygulanan planın nasıl olduğunu gözden geçirmek.
6. Kazanımları pekiştirmek: Çözümün sonuçlarından deneyimler çıkarmak.

Kuzgun' a (1992) göre, problem çözme işleminde başarı öncelikle problemin doğru tanımlanmasına bağlıdır. Bireyi rahatsız eden durumun ne olduğu kesin olarak tanımlandığında çözüm için doğru yaklaşımda bulunulur. Bunun yanında, problem ile ilgili konuda yeterli bilgiye sahip olmak, bulunacak olası çözümlerin etkililiğini artırır. Yeterli bilgi toplandıktan sonra güçlüğü gidereceği düşünülen davranışlar ve seçenekler belirlenir. En uygun çözüme götüreceği düşünülen seçenekten başlanarak belirlenen seçenekler uygulamaya dönüştürülür ve değerlendirmesi yapılır. Çözümde başarılı olunmuşsa aynı yolda devam edilir. Başarısız olduğunda ise diğer seçenek uygulamaya konulur (Saygılı, 2000: s, 9).

Heppner (1982), problem çözmeyi, problemlerle başa çıkma kavramı ile eş anlamlı olarak kullanmaktadır. Günlük yaşamda karşılaşılan güçlükleri çözme sürecine ağırlık verilmiş, kişinin problemlerini ne derece iyi ya da nasıl çözdüğü ile değil, kişisel-gerçek problemleri ile başa çıkabilme konusunda kendisini nasıl değerlendirdiği ve problemlerine nasıl yaklaştığı ile ilgilenen bir yaklaşımla ele alınmıştır.

Problem çözme en yüksek düzeyde olan zihinsel süreçlerden biridir. İnsanlığın gelişimi ve refahı bu becerinin geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır çünkü insan çevresi ve sorunlarıyla kendi gücü ile uğraşmak durumundadır (Fidan, 1996: s, 197).

Bazı kimseler kendilerini başlangıçta sorun çözebilecek yetenekte görmedikleri için, problem çözmeye hazır olmayabilirler. Bu nedenle, problem çözme, öğrenilmesi ve sürekli olarak geliştirilmesi gereken bir beceridir (Bingham, 1998; Akt; Sonmaz, 2002: s, 5).

Brems ve Johnson (1988), etkili problem çözümünü, kişinin çıkarlarına en üst düzeyde hizmet eden, ödemesi gereken bedelleri asgariye indiren ve problemli bir durumun artık problem olarak görülmesini engelleyecek bir başa çıkma tepkisi olarak tanımlamışlardır

(Akt; Ferah, 2000: s, 22). Bir başka deyişle; etkili problem çözümü, kişiye en üst düzeyde fayda sağlayarak problemlili durumun ortadan kaldırılmasını sağlayan bir başa çıkma tepkisidir.

Heppner (Nezu, 1985: s, 135; Phillips. Paziienza, Ferrin, 1984) ve arkadaşları gerçek hayat problemleriyle başa çıkmada, bireylerin problem çözme yeterliliklerindeki farklılıkları incelemişlerdir. Kendilerini etkili problem çözücü olarak gören bireylerin; problem çözme yeteneklerine güvendikleri, problemlili durumlardan kaçmak yerine çözüme ulaştırma eğiliminde olduklarını ve kişisel kontrollerinin güçlü olduğunu bulmuşlardır.

Durlak (1983), problem çözme becerilerini yeterli olarak değerlendiren bireylerin, daha esnek, çevrelerine karşı daha uyumlu ve kendi kişisel hedeflerine ulaşmaya çalışırken karşılaştıkları problemleri çözmek amacıyla çeşitli yöntemler bulup, bu yöntemleri uygulamaya koyabilen insanlar olduklarını ileri sürmüştür (Akt; Ferah, 2000: s, 25). Görüldüğü gibi, kişinin problem çözme becerilerini yeterli olarak algılaması, onları daha uyumlu yapmakta ve problemlilerini çözüme ulaştırmak için çabalarını arttırmaktadır.

2.1.1.1. Problem Çözmeyi Etkileyen Faktörler

Heppner'e göre (1987), psikolojik danışmaya başvuran danışanların psikolojik danışma sürecine getirdikleri problemler ise problem çözme tepkilerini yerine getirmede zorlukların olması ile ilgilidir. Bunlar, problemlilerini çözmek için planlar yapma ve bu planları uygulamada başarısızdırlar. çünkü bunları yerine getirmek için gereken sosyal beceriye sahip değillerdir; ya da aşırı kaygılı olmaları nedeniyle problemleri çözmeleri engellenmektedir (Akt; Taylan, 1990: s, 13).

Bu bağlamda problem çözmeyi etkileyen faktörleri; bireysel faktörler ve toplumsal faktörler olarak ele alınabilir.

2.1.1.1.1 Bireysel Faktörler

Bir kimsenin problem çözmedeki başarısı problemin özelliklerinden çok, bazı kişisel etkenlere, diğer bir deyişle bireyin kendisine ilişkin etkenlere bağlıdır. Geçmiş yaşantılar, değerler, algı gücü ve takınılan tavır bir kimsenin problem çözme yeteneğini, değişik oranlarda etkileyen kuvvetlerdir. Bir kimsenin daha önceki yaşantılarının toplamı, onun kimliğini, mevcut kişiliğini meydana getirir (Kasap, 1997: s, 46).

Bireyler karşılaştıkları zorluklar karşısında daha önce edindiği bilgileri de gözden geçirerek bütün kişisel kaynaklarını harekete geçirir. Bir kimsenin karşılaştığı bir zorlukta neyi algıladığı, onun problemi ne şekilde çözdüğüne bağlıdır. Hayes (1981: s,10)'ın de belirttiği gibi, insanlar problemlerini ifade ederken, kendilerince önemli gördükleri yerleri açıklarlar. Bu da, bireyler arasında problem çözümünde farklılık yaratır.

Bir kimsenin problem çözmedeki başarısı problemin özelliklerinden çok, bazı kişisel etkenlere, başka bir deyişle, bireyin kendisine ilişkin etkenlere bağlıdır; çünkü problemin çözümü için gerekli olan bazı, bireysel önkoşullarda vardır. Bunlar: (Morgan, 1999: s, 151).

a) Zekâ: Zekâ bu etkenlerden biridir. Birey ne kadar zeki ise, problem çözmedeki başarısı o kadar fazla olur. Aslında problem çözme yeteneği zekânın bileşenlerinden birisidir.

Bransford ve Stein'a (1984: s, 2) göre bazı insanlar diğerlerinden daha akıllı oldukları için problem çözmede daha etkilidirler. Kimileri ise, problem çözme sürecini diğerlerinden daha iyi öğrenmişlerdir. Stevens'a (1998: s, 26) göre, sorunları çözmek için zekânın nasıl kullanıldığı, bazen, yeteneklerden daha ön planda gelir ve güçlüklerin en büyük sebebi olabilir. Bu güçlükler;

- Sorun çözme sürecindeki bilgi ve beceri eksikliği,
- Yeterli derecede yaratıcı düşünce sahibi olamama,
- Esnek düşünememe,

- Metodik çalışmama, olabilir.

b) Güdülenme: İnsanlar problemlerini çözmek için güdülenmiş olmalıdır. Herhangi bir sorun ile karşılamış olmalarına rağmen, o sorunun çözülmüş olması onlar için bir önem taşımıyorsa, amaçları olmadığı için ya düşünmezler, ya da amaca ve çözüme ulaştırmayacak kadar gelişigüzel düşünürler.

c) Kurulum: Düşünmeye ilişkin ilk araştırmalar problem çözümünde n bilgilerin ve alışkanlıkların önemini ortaya koymuştur. İnsanların belirli şeyleri yapma biçimleri (alışkanlıkları), yeni bir problemi de bu biçimde ele almaya hazır olmalarını (kurulum) sağlar.

d) Işleve Takılma: Kurulumla ilgili olarak, nesneleri genellikle iş gördükleri biçimde düşünme eğilimi vardır. Nesnelerin farklı bir işlev için kullanılmalarını gerektiren bir problemle karşılaşınca, bu yeni işlevi fark edebilme güçlüğü çekilir. zm son derece basit olan problemlerde bile, kişilerin bir nesnenin farklı bir kullanımı olabileceğini dşnememek yüzünden başarısız oldukları gözlenmiştir (Morgan, 1999: s, 152, şahin, 1989:s, 158).

2.1.1.1.2. Toplumsal Faktörler

İnsanlar bazı özelliklerini doğuştan getirirler. Ancak bazılarını da toplum hayatında sonradan kazanırlar. Sahip oldukları bu kalıtım ile evre koşullarının getirdiklerinden oluşan birleşim, diğer bireyler tarafından değerlendirilir (Kasap, 1997: s, 49). Değişik kaynakların ışığında aşağıdaki sınıflamaya gidilmiştir.

a) Sosyo-Ekonomik Durum ve ocuğun Toplumsal Gelişimi: Çocuğun içinde doğduğu sosyo-ekonomik durumu ya da sosyal sınıf, şansın, seçimin, geleneğin, soyaekimin, mirasın, ekonomik firsatın, eğitim firsatının, rekabetin ve daha bir sürü etmenin sonucunda şekillenmiştir. Ekonomik nedenler, ekonomik imknsızlıklar ailenin durumunu sarsmakta ve çocuğun eğitim ortamını olumsuz yönden etkileyecek (ailenin

oturduğu mahalle, komşu çevreleri, kaldıkları evin kalabalık nüfusu, temel gıda maddelerinin yetersizliği gibi) çeşitli biçimler ortaya çıkmaktadır. Çocuğun içinde doğduğu sınıfın biçimlenmesini etkileyen faktörler ne olursa olsun, bunlar ona, belli üstünlükler, güçlükler ve baskılar getirir. İyi eğitim olanakları verildiği takdirde, düşük bir sosyal ortamda dünyaya gelmiş çocuğun hayattan alacağı payı artırma şansı vardır. Ancak, düşük sosyo-ekonomik durum, ona ve ailesine bir ön yargının sonucu yüklenmişse, çocuğun başarılı olma şansı oldukça düşüktür (Bilhan, 1996: s, 147; Jersild,1983-Akt; Kasap, 1997: s, 52).

b) Ailelerin Çocuk Yetiştirme Uygulama ve Tutumları: Aile bir toplum ortamında bulunur ve kendisi de özellikle çocuk eğitimi için bir ortam oluşturur. Ailenin sosyal durumu ve kültür düzeyi, içinde bulunduğu çevreye, topluma ve toplumda yer aldığı konuma (statü), üstlendiği rollere, bireyin öğrenim durumlarına, sahip olduğu ekonomik güce vb. bağlı olarak değişkenlik gösterir (Bilhan, 1996: s, 164).

Aile içi ilişkilerin dengeli ve düzenli olması, çocuğun gelişimini ve okul başarısını olumlu yönde etkiler. Sağlıklı bir aile ortamında çocuk, karşısında anlayışlı, kendine güven veren, sorunları ile yakından ilgilenen bir anne-baba bulur. Yeterli duygusal ve toplumsal etkileşim ortamının bulunmadığı ailelerde çocuğun başarısının olumsuz açıdan etkilendiği görülmektedir. Çocuğun yeterli derecede ilgi ve sevgi göremediği bu tür ailelerde aile içi dengesizlik ve geçimsizlikler, çocuğun çalışmasını olumsuz yönde etkiler (Tezcan, 1994: s, 140).

c) Alınan Eğitim ve Öğretim: Dewey “eğitimi”, kişi ile çevre arasındaki bir etkileşim süreci olarak görür. Ona göre kişinin kendi eğitim yaşamı ve deneyimleri eğitimin temellerini teşkil eder. Eğitim, yaşamın kendisi olup, eğitimin amacı “düşünmeyi” geliştirmektir. Öğretim sürecinde bireylerin değişen gereksinimleri göz önünde tutulur ve değişen yaşam koşulları içinde işlevsel değeri olan elemanlar korunur ve geliştirilir (Varış, 1994.s: 122).

Problem çözme oldukça karmaşık bir süreçtir. Hem deneyimlerin hem de fizyolojik gereksinimlerin birlikte yer aldığı böyle bir süreçte tek erek “öğrenme”dir. İnsan öğrendiklerini çevresiyle birlikte öğrenir ve onu çevresine uygular (Varış, 1994: s, 128).

Enç’e göre de (1982), bireyin problem çözümünü öğrenmesini etkileyen etmenler şunlardır: a) Gelişim ve olgunlaşma düzeyi, b) Yetenek düzeyindeki ayrıcalıklar, c) Güdülenme, d) Yetişilen sosyo-kültürel çevre, e) Alınan eğitim ve öğretim (Akt; Taylan, 1990: s, 14).

Bireyin olumlu ya da olumsuz problem çözümünü etkileyen zeka, güdülenme, ön bilgi, işleve takılma gibi bireysel ve sosyo-ekonomik durum, çocuğun toplumsal gelişimi, ailelerin çocuk yetiştirme tutumları, alınan eğitim-öğretim gibi pek çok etmenin olduğu görülmektedir. Bu etmenlerin bilinmesi problemlerinin çözümünde bireylere ve psikolojik danışmanlara yardımcı olur. Bir problemin çözümü bazı aşamalardan geçmeyi gerektirir. Aşağıda problem çözme basamakları açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1.2. Problem Çözme Aşamaları

Doğru tanımlanmış bir problem iyi yapılandırılmış bir problem anlamına gelmektedir. Bu tür problemlerde, kişi, problemi çözmek için ihtiyaç duyacağı tüm bilgilere sahiptir. Bu bilgiler şöyle sıralanabilir (Kahley, 1993; Akt, Dinç, 2000: s, 30);

- Başlangıç (olan) durum hakkında bilgi
- Arzu edilen durum hakkında bilgi
- Çözümdeki hareket serbestliği
- Problem çözücünün yetenek ve kaynak sınırlaması.

Bir başka deyişle iyi tanımlanmış bir problem tamamen çözülebilir, onun hakkında ileri sürülen her çözüm değişken bir doğru-yanlış ikilisine göre kesin olarak değerlendirilebilir. Böylece çözümün, bir “ya hep, ya hiç” fenomen’i olarak tanımlanmasına izin verir (Rouquette, 1994; Akt, Mert, 1997: s, 12).

D’Zurilla ve Goldfried (1971: s, 111), yapmış oldukları çalışmada problem çözme sürecinin tanımlanabilir beş basamaktan oluştuğunu ifade etmişlerdir. Bunlar;

- a) Genel yöneliş: Bir problem olduğunu algılamak.
- b) Problemin tanımlanması: Problemin özelliklerini açık saçık belirleyebilmek, diğerlerine iletebilecek şekilde problemin belli bir tanımını yapmak.
- c) Alternatiflerin oluşturulması: Problemin çözüm için yaratıcı ve çeşitli alternatif çözümler ortaya koyabilmek.
- d) Karar Verilmesi: Belirli bazı çözümlerin yürürlüğe konmasının getireceği yarar ve bedelleri değerlendirme ve diğerleri tarafından da kabul edilebilecek bir çözüm için anlaşmaya varmak.
- e) Sonuçların değerlendirilmesi: Yürürlüğe konan çözümün öngörülen sonuçları sağlayıp sağlamadığını değerlendirmek.

Heppner (1978), D’zurilla ve Goldfried (1971)’ın problem çözme basamaklarının psikolojik danışma ile ilişkisini incelemiştir. Heppner (1978: s, 367), bu basamakları şöyle tanımlamıştır:

- a) Genel Yaklaşım: Problem çözmenin ilk aşaması danışanın genel yaklaşımını veya zekâ durumunu içerir. Danışanın kolaylaştırıcı veya yıkıcı bir tavırda hareket ederek etkili yöntem ve çözüme yaklaşmasına veya uzaklaşmasına bağlı olan işlemlerdir. Davranışların dışarı verilmesi üç farklı şekilde sınıflandırılmıştır:

İlk sınıflandırmadaki problem çözme davranışlarında; danışan problem durumlarının hayatın normal bir bölümünü oluşturduğunu kabul ederek problemlerle etkili bir şekilde başa çıkabilecek şekilde hareket eder. Yapılan araştırmalarda kendi çevrelerini kontrol etme yeteneklerine güvenenlerin daha iyi problem çözdüklerini ortaya koymuşlardır (Bloom & Broder, 1950; Lefcourt, 1966; Rotter, 1966-Akt; Heppner, 1978: s, 367).

Akılcı-duygusal yaklaşım terapistlerinden Ellis (1962), birçok bireyin akılcı olmayan düşüncelerini incelemiştir. Bireyde sürekli akılcı olamayan düşünce ve inançların olmasının kişide hayal kırıklığı, engellenme, duygusal bozulmaya neden olduğu belirtilmiştir. “Niçin bu tip şeyler hep benim başıma geliyor” tepkisi problemlili durumu

normal olarak kabul etmede ve çözümünü kendi gayretiyle bulmada başarısızlığa yol açmaktadır (D’Zurilla ve Goldfred, 1971: s, 112).

İkinci sınıflandırmadaki problem çözme davranışları; sıkıntılı durumların tanımlanması ve sınıflandırılmasını içerir. Bu sınıflama, ilerideki problem çözme faaliyetleri için ayırt edici bir uyaran olarak kullanılabilir. Heppner (1978: s, 367), böyle bir sınıflamanın çok mantıklı görünmesine rağmen problem içinde tanımlamanın ve olayları doğru olarak sınıflandırmanın genellikle güç olduğunu; bu tür tanımlama ve sınıflandırma çabalarının problem çözümünü kolaylaştırdığına dair bir kanıt olmadığını ifade etmiştir.

Üçüncü sınıflandırmadaki davranışlarda danışan dürtüsel davranmamakta veya durumdan kaçmamaktadır. İyi problem çözenlerin, dürtüsel davranmadıkları ve sistemli bir şekilde problem çözme davranışlarıyla meşgul oldukları fikrinde olan birçok kanıt bulunmaktadır (Bloom & Broder, 1950; Dollard & Miller, 1950; Parnes,1967-Akt; Heppner,1978: s, 367).

b) Problemi Tanımlanma ve Oluşturma: Bu aşama problemin tanımlanmasını ve biçim vermeyi içerir.

Heppner’a (1978: s,368) göre, birey kendini ve duygularını ifade edemediğinden, gerekli bilgileri toplayamadığından, problem unsurları arasındaki ilişkiyi tanılayamadığından dolayı problemi tanımlamakta yeterli olmaz. Problemi uygun bir şekilde tanımlayabilmek için kişinin şu üç alanla ilgili unsurları incelemesi gerektiği belirtilmiştir: a) kişinin kendisini, davranışlarını, duygularını ve problemli duruma ve sonuçlarına ilişkin duyguları değerlendirmesi, b) kişinin problemli durumla ilgili çevreyi değerlendirmesi, c) amaçları, beklentileri ve çatışmaları içeren problemli durumun sınırlarını çizmesi.

c) Seçenekleri Yaratma: Üçüncü aşama problemi çözebilecek olası çözüm yollarının listelenmesini içerir. Her ne kadar basit gibi gözükse de olaylara sınırlı tepki verilebilir, etkisiz davranışa yol açılabilir. Birey durumun doğasından ötürü bazı seçenekler oluşturamayabilir. Seçeneklerin yaratılması, rasgele bir yöntemden ziyade amaç

merkezli olup bir yöntemin seçilmesini içerir. Colgrove (1968), Duncan, (1961), Maier & Burke, (1966) yapmış oldukları araştırmalarda, çözüm yollarının seçilmesinde bireyin geçmiş yaşantılarından çok deneyimlerini kullanabilme yeteneklerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir (Akt; Heppner, 1978: s, 370). Yetenek ve performans arasında mantıki bir ayrım vardır ve danışanlar problemlerini çözebilmek için gereken yeteneğe sahip olduklarını düşünebilirler ama ortaya çıkan performans yetersiz olabilir. Kişinin bazı yaşantıları problem çözme becerisini engelleyebilir. Aynı biçimde problemin özellikleri bireyin davranışlarını etkileyebilir ve değiştirebilir.

Danışanlar, olumsuz transfer etkileri, duyuşsal unsurlar veya probleme bakış açılarının sınırlı olmasından dolayı seçeneklerin sayısını azaltabilirler. Problem çözme becerisi, kişinin yeteneklerinden maksimum düzeyde yararlanması için davranışsal modelleri kullanma yeteneği edindirilerek kazandırılabilir.

d) Karar Verme: Dördüncü aşama seçenekler arasından birisini seçmek olan karar verme aşamasıdır. Psikolojik danışma açısından bakıldığında, karar verme sürecinin amacı bir seri davranışla uğraşan danışanın kendi kararlarından memnun olma olasılığını arttırmaktır. İyi bir karar şu ölçütlerle açıklanmaktadır: karar veren kişinin a) seçenekler arasından en çok arzu edilen beklenti sonucunu seçmesi, b) içsel olarak tutarlı olması, c) karar için kişisel sorumluluk almaya istekli olması, d) en fazla sayıda olumlu, en az sayıda olumsuz sonular içeren çözümlere ulaşması (Heppner, 1978: s, 371).

Psikolojik danışmada karar verme süreci incelenmiş ve başarılı karar vermek için bazı becerilerin gerekli olduğu görülmüştür. Bunlar a) bilgi toplama, b) olasılıkları değerlendirme, c) kararın yararlı ya da üstün yollarını değerlendirme, d) çeşitli alternatiflerin sonuçlarını değerlendirmedir (Heppner, 1978: s, 371).

e) Değerlendirme: Bu aşama hareket planını sınamayı ve bazı standartlar içinde tepkinin sonucunu karşılaştırmayı içerir. Birey hareketlerinin verilen standartlara uygunluğuna bakarak yeni sonuçlar üretir veya eylemlerini durdurur. Bireyin hareketleri

standartlara uymuyorsa birey işleme devam eder veya uygun problem çözme davranışlarını araştırır (Heppner, 1978: 372).

Danışanlar, kendi hareketlerinin sonucunu tanımlama ve hareketlerini belli standartlarla karşılaştırma eğilimindedirler. Bu beceriler en az iki şekilde fonksiyonel görünür: a) kişisel desteğe dayalı başarılı sonuçlar tanımlanır, b) tutarsızlıklar veya problem durumu betimlenir, problem çözme sırasına kaldığı yerden devam edilir (Heppner, 1978: s, 372).

Yukarıda görüldüğü üzere problem çözme bir süreç işidir ve bu süreç kişinin probleme olan yaklaşımı ile başlamaktadır. Daha sonra kişi problemini tanımlamakta ve problemini çözüme ulaştırabilecek olası çözüm yollarını listeleyerek bu seçeneklerden birisini seçmekte ve değerlendirmektedir.

2.1.1.3. Problem Çözme Becerisini Açıklayan Kuramlar

Bu başlık altında problem çözme becerisini açıklayan kuramlardan, Bandura'nın Kendine Yetkinlik Modeli, Fonksiyonel Ekol ve Problem Çözme Yöntemi, Seligman'ın Öğrenilmiş Çaresizlik Modeli ve Problem Çözme İlişkisine değinilmiştir.

2.1.1.3.1. Bandura'nın Kendine Yetkinlik Modeli

Bandura (1977), Sosyal Öğrenme Kuramında bireylerin problem çözmeyi çevrelerindeki insanların davranışlarını taklit yoluyla öğrendiklerini ileri sürmektedir. Sosyal öğrenme kuramcıları, bireylerin davranışlarının etkisiz olmasını, geçmiş öğrenme yaşantılarındaki yetersizlikle açıklarlar. Bireyler ilgili durumda etkisiz davranırlar; çünkü karşılaştıkları durumla ilgili nasıl etkili davranacaklarını öğrenebilecekleri bir yaşantıları olmamıştır (D'Zurilla & Goldfried, 1971: s, 109).

Bandura, (1977: s, 191),kendine yetkinlik beklentisinde; başlatılacak olan davranışta ne kadar çaba sarf edileceğini, engeller ve hoşlanılmayan yaşantılar karşısında ne kadar süre dayanılacağını belirtmektedir. Bandura, (1977: s, 191), problem çözme becerisinin,

kişinin problemler karşısında problem çözme becerilerine ve yeteneklerine olan inancından etkilendiğini ifade etmektedir.

İnsanlar kendi başa çıkma becerilerini aştıklarına inandıkları durumlardan korkmakta ve korku veren durumdan kaçma eğilimi göstermektedirler. Kişinin problemlerini çözmede kendini yeterli hissetmesi, geçmişinde de sorunlarını çözebilmesi ile doğrudan bağlantılı görülmektedir (Bandura, 1977: s, 194).

Bandura'ya göre (1977: s, 191), kişilerin kendi yetkinliklerine olan inançlarının gücü muhtemelen belirli durumlarla başa çıkmayı deneyip denemeyeceklerini belirler. Heppner, Reeder, Larson (1983: s, 537), kendilerini etkili problem çözen olarak gören kişilerin, kendilerini etkili problem çözemeyen gibi görenlere kıyasla, bilişsel etkinliklerle uğraşmaktan hoşlandıklarını, kendilerini daha az eleştirdiklerini, daha az akılcı olmayan inançlara sahip olduklarını, daha problem odaklı olduklarını belirtmişlerdir.

2.1.1.3.2. Fonksiyonel Ekol ve Problem Çözme Yöntemi

Problem çözme oldukça karmaşık bir süreçtir. Hem deneyimlerin hem de fizyolojik gereksinimlerin birlikte yer aldığı böyle bir süreçte tek erek öğrenmedir. İnsan öğrendiklerini çevresiyle birlikte öğrenir ve onu çevresine uygular.

Düşünülerek yapılan davranışların yanı sıra, ani bir uyarıcıyla gerçekleşen ani davranışlar da söz konusudur. Bu problematik durumları Dewey (How We Think) "Nasıl Düşünürüz?" adlı kitabında beş aşamada belirtmiştir (Akt; Varış, 1994: s, 129):

* Sorunun farkına varma: Kişi içinde bulunduğu problemlili durum hakkında genel bir bilgiye sahiptir. Sorunun ne olduğunun farkındadır. Ancak, sorunu çözmeye başlamak ve davranışlarına yön verebilmek için herhangi bir uyarıcı söz konusu değildir.

* Sorunla ilgili varsayımlarda bulunma: sorununun farkına varan kişi bir takım sorularla problemin kapsadığı alanı daraltır.

- * Sorunu daha dikkatlice tanımlama. Çözüm için bir takım olasılıklar üzerinde durulur. Çözüm için ışık tutacak veriler, ipuçları dikkatlice seçilir. Böylece sorunun kapsamı daha da daraltılmış olur.
- * Çözüm için toplanan ipuçlarından mantığa en uygun olanı seçme ve uygulama.
- * Çözümü gerçekleştirme: Aynı zamanda bu aşamada kişi kendince sorunun bir değerlendirmesini yapar. Bu aşamada problem çözümü gerçekleşmezse kişi tekrar ipuçlarını topladığı aşamalara döner ve son aşamaya kadar tüm aşamaları yineler.

2.1.1.3.3. Seligman'ın Öğrenilmiş Çaresizlik Modeli ve Problem Çözme İlişkisi

Seligman'a göre (1978; Akt; Aydın, Ö. 1999), insanlar bir problemi çözmedeki başarısızlığını diğer problemlere genellemesiyle çaresizlik davranışını geliştirir. Bu da gerekli çabanın gösterilmesini engelleyerek depresyonun ortaya çıkmasını sağlayabilir.

Öğrenilmiş çaresizliğin, çocukluk yıllarından itibaren temeli atılmaktadır. Birey, yaşam sürecinde herhangi bir nedene bağlı olarak karşılaştığı problemleri çözmemesi durumunda bu başarısızlığını ileride karşılaşılabilecek problemlerin sonucuna benzetmekte ve bu problemleri çözmekte başarısız olmaktadır (Aydın, Ö. 1999).

2.1.2.0. PROBLEM ÇÖZME BECERİSİ İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında problem çözme becerileri ile araştırmanın bağımsız değişkenleri; sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve araştırmanın kapsamına giren üniversite öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

2.1.2.1. Problem Çözme Becerisi ve Üniversite Öğrencileri

Heppner, Hibbel, Neal, (1982), kendilerini başarılı veya başarısız olarak problem çözenler olarak algılayan öğrenciler arasındaki farkı incelemişlerdir. Araştırmada, problem çözmenin boyutları ve bireyin karar vermesini etkileyen etmenler birlikte ele

alınarak incelenmiştir. Kendilerini, problem çözme konusunda (kendine güvenen, kişisel kontrolleri olan, problemlere yanan) başarılı olarak değerlendiren bireyler karar verme ve problem çözme becerilerinde daha sistematik olduklarını, problemleri açıkça anlayabildiklerini ve problem çözme sürecinden kaçınmadıklarını ve daha az içtepsel davrandıklarını belirtmişlerdir.

Heppner, Reeder, Larson (1983: s, 537), problem çözme etkililiğinde kendilerine farklı değerler biçen öğrencilerin bilişsel farklılıklarını incelemişlerdir. Kendilerini etkili problem çözen olarak algılayan öğrencilerin, bilişsel etkinliklere daha fazla eğildikleri, daha olumlu benlik kavramına sahip oldukları, kendilerini daha iyi tanıdıklarını ve daha az eleştirdiklerini belirtmişlerdir. Kendilerinin etkisiz problem çözdüklerini gören bireylerin, irasyonel düşüncelerinin daha güçlü olduğu, kendilerine karşı daha olumsuz oldukları ve bilişsel aktiviteleri içeren davranışları ayarlama gerçekte olmayabilecek bazı standartlara uydukları bulunmuştur.

Heppner, Baumgardner ve Jackson (1985: s, 105), problem çözme ve depresyon arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, kişilerin belirttikleri kişisel problemlerinin sayısı ile problem çözme becerileri arasında ilişki vardır. Problem çözme envanterinden yüksek puan alanlar ,kendine güvenmede eksiklik yaşayanlar, problemlerden kaçan, kontrol eksikliği olanlar, daha çok kişisel problem belirtmişlerdir. Problem çözme becerisinin kısa ve uzun dönemli depresyonla ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Baumgardner ve arkadaşları (1986), problem çözme ve nedensel yükleme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sonuçta, başarılı problem çözenlerin kişisel ve kişilerarası problemleri için içsel, değişken ve kontrol edilebilir nedensel yüklemeler de bulundukları görülmüştür. Bu kişilerin ayrıca, başarılarını daha çok içsel nedenlere, başarısızlığı ise akranlarına göre daha çok dışsal nedenlere yükledikleri bulunmuştur (Akt; Taylan, 1990: s, 20).

Bireyin çevresindeki kaynaklardan yararlanabilmesi problem çözme sürecinde önemli bir etkinliktir. Bunu sınamak amacıyla Neal ve Heppner (1986), üniversite

öğrencilerinin yerleşkedeki yardım kaynaklarının farkında olmalarını ve bunlardan yararlanabilmelerini araştırmışlardır. Sonuçlar; problem çözme becerisinin yerleşkedeki yardım kaynaklarının farkında olma, kullanma ve bu kaynakları kullanmadaki memnuniyetle ilgili olduğunu göstermiştir. Problem çözme becerisini düşük algılayanların, yerleşke kaynaklarından daha az haberdar oldukları, kaynakları daha az kullandıkları ve memnuniyetlerinin daha az olduğunu bulmuşlardır.

Schotte ve Clum (1987) kolej öğrencilerinin algıladıkları problem çözme becerileri ile stres, umutsuzluk ve intihar düşüncesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Problem çözme becerisi düşük olan ve olumsuz yaşam stresinin baskısı altında olan bireylerin etkili problem çözme becerisine sahip olanlara göre çok fazla umutsuzluk ve intihar etme eğilimi içinde oldukları ve problem çözme becerisi ile stres arasındaki ilişkinin olduğu görülmüştür. Etkisiz problem çözme becerisine sahip bireylerde umutsuzluk düşüncesinin artması sonucu intihar düşüncesinin arttığı gözlenmiştir (Akt; Basmacı, 1998: s, 25).

Schotte ve Clum (1987) un yapmış olduğu çalışmaya benzer bir çalışma Dixon, Heppner, Anderson (1991) tarafından yapılmıştır. Dixon, Heppner, Anderson (1991) da kolej öğrencilerindeki intihar düşüncesini, stres, umutsuzluk ve problem çözme becerilerini algılayışlarını incelemek için iki çalışma yürütmüşlerdir. Her iki çalışmada da problem çözme becerisinin ve olumsuz yaşam güçlüklerinin, intihar düşüncesini ve umutsuzluğu ortaya çıkarabileceği bulunmuştur.

2.1.2.2. Problem Çözme Becerisi ve Sınıf Düzeyi

Taylan (1990), üniversite öğrencilerine Problem Çözme Envanterini uygulayarak, cinsiyet, sınıf, öğrenim görülen programlara göre problem çözme becerisi algısının farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. Araştırma sonucunda, PÇE toplam puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği; öğrenim görülen programa göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Ayrıca sınıf ve program birlikte alındığında, anlamlı farklılıkların olduğu ve sosyal programların birinci sınıfında okuyan öğrencilerin, problem çözme beceri algılarının en düşük olduğu görülmüştür.

Son sınıflarda ise programa göre PÇE puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Budak (1999), lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ile problem çözme becerilerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin aile ve arkadaştan algıladıkları sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, problem çözme becerisinin öğretmenden algılanan sosyal destek ile ilişkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Ferah (2000)'ın yapmış olduğu çalışmada Kara Harp Okulu birinci sınıfta okuyan öğrencilerle dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Kara Harp Okulu'nda okuyan Karma Tabur Sistemi içinde Alay, Tabur ve Bölük Komutanlığı yapan dördüncü sınıf öğrencilerinin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu ve problemlerine daha sistemli yaklaştıkları görülmüştür.

Saygılı (2000), fen lisesi, normal lise ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin problem çözme becerileri ile sosyal ve kişisel uyum düzeylerini cinsiyet, lise türü, anne-babanın eğitim düzeyi ve yerleşim yeri değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre problem çözme becerisi sosyal uyum ve kişisel uyum arasında olumlu bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Problem çözme becerisi algısının, sosyal uyum düzeyinin artması ve düşmesine bağlı olarak değişmesinde; kişisel uyum düzeyinin artması ve azalmasına bağlı olarak değişmesinde etken olduğu görülmüştür. Okul farklılığı problem çözme becerisini, sosyal uyum düzeyini, kişisel uyum düzeyini etkilemektedir.

Korkut (2002), normal ve süper lisede okumakta olan öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeylerini araştırmıştır. Araştırmada okul türü, yaş, cinsiyet, annenin eğitimi ve işi, babanın eğitimi ve işi, sosyal destek kaynakları olarak sıkıntıların konuşulabildiği, sıkıntılarını anlayan kişiler değişkenleri incelenmiştir. Farklı yaş

grupları (<-15 yaş ve 16 yaş->) açısından öğrencilerin PÇE'den elde ettikleri puanlara bakıldığında; yaşları daha küçük olanların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Batıgün ve Şahin (2003), 14-62 yaş arasındaki insanların çeşitli durumlar ve problemler karşısında intiharı akıllarına ilk çözüm yolu olarak getirmede farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek ve bu eğilimin, intihar olasılığı problem çözme becerileri, öfke/saldırganlık gibi değişkenler ile ilişkisini saptamak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda, gençlerin problem çözme becerileri konusunda kendilerini daha yetersiz algıladıklarını, daha dürtüsel davrandıklarını, daha öfkeli göründüklerini ve kendilerine sunulan, stresli bir durum ya da olay karşısında, bir çözüm yolu olarak intiharı, daha sıklıkla ilk seçenek olarak akıllarına getirmekte olduklarını bulmuşlardır.

2.1.2.3. Problem Çözme Becerisi ve Cinsiyet

Taylan (1990), üniversite öğrencilerine Problem Çözme Envanterini uygulayarak cinsiyete göre problem çözme becerisi algısının farklılık gösterip göstermediğini incelemiştir. PÇE toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur.

Şahin, Şahin ve Heppner (1993), Problem çözme envanteri ve alt boyut puanlarında üniversiteli kadınlar ve erkekler arasında kültürün de etkisiyle bir fark olup olmadığını incelemişler ve sonuçları Amerikalı üniversite öğrencileriyle karşılaştırmışlardır. Araştırma sonuçları, Türk erkeklerinin problemlerine daha fazla yaklaşım gösterirlerken, Amerikalı erkeklerin daha fazla güvenli olduklarını; Türk kadınların Amerikalı kadınlara göre daha iyi problem çözme yeteneğine sahip olduklarını, problemlerine daha fazla yaklaştıklarını ve kişisel kontrollerinin daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur. Türk kadınları ve erkekleri karşılaştırıldığında, kadınların erkeklere göre daha fazla problem çözme güvenine sahip oldukları görülmüştür.

Basmacı (1998), üniversite öğrencilerinin, ana-babanın demokratik ve otoriter tutumlu olarak algılanması, doğum yeri, anne-babanın eğitim durumu, sayısal ve sözel yetenekle

ilgili bölümde okuma ve cinsiyet açısından problem çözme becerilerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyet açısından, problem çözme beceri algılarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Aydın (1999), farklı denetim odağına sahip ergenlerin problem çözme becerilerinin karşılaştırıldığı araştırmasında, kız ve erkek öğrencilerin problem çözme beceri puanları arasında önemli bir fark olmadığı görülmüştür. İç denetime sahip kızlarla dış denetime sahip kızların problem çözme beceri puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aynı şekilde iç ve dış denetime sahip erkeklerin de problem çözme beceri puanları arasında bir farklılık çıkmamıştır.

Ferah (2000), Kara Harp Okulu öğrencilerinin problem çözme beceri algıları ve problem çözme yaklaşım biçimleri açısından cinsiyet, sınıf, akademik başarı ve karma tabur kuruluşunda alay, tabur ve bölük komutanı olarak görev alıp almamaları açılarından incelenmesi amacıyla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda; Kara Harp Okulu'nda okuyan kız öğrencilerin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu ve problemlerine daha sistemli yaklaştıkları görülmüştür.

Bilge ve Arslan (2000), akılcı olmayan düşünce düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini değerlendirmelerini cinsiyet, yaş, aylık geliri, yaşamlarının çoğunluğunu geçirdikleri yerleşim birimi, algıladıkları akademik başarıları, okulun yanı sıra yürütülen bir işin olması durumu, öğrenim gördükleri bölüme ilişkin hoşnutlukları ve şimdiye kadar akademik açıdan yıl kaybı olma durumu açılarından incelenmesi amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Üniversite öğrencilerinin akılcı olmayan düşünce düzeylerinin farklılığı ile cinsiyet, yaş, okulun yanı sıra yürütülen bir işin bulunması ve akademik açıdan yıl kaybı olması değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Sonmaz (2002), problem çözme becerisi ile yaratıcı düşünce yeteneği ve zekâ arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Problem çözme becerisi ile zekâ arasında bir ilişki bulunmamıştır. Yüksek problem çözme becerisine sahip çocuklar yaratıcılığın şekilsel

alt boyularında diğer çocuklardan anlamlı derecede farklılık göstermişlerdir. Cinsiyet değişkeni problem çözme becerisi, yaratıcılık ve zekâ değişkenlerinin hiçbirisi ile anlamlı farklılık göstermemiştir.

Yüksel-Şahin (2002), iletişim beceri düzeyleri farklı olan yönetici adaylarının mantıklı karar verme ve problem çözme beceri düzeyleri arasında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemiştir. Araştırma sonucunda, iletişim beceri düzeyi yüksek olan yönetici adaylarının mantıklı karar verme ve problem çözme beceri düzeyleri, iletişim beceri düzeyi düşük olan yönetici adaylarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur. İletişim beceri düzeyleri farklı olan yönetici adaylarının cinsiyet değişkenine göre mantıklı karar verme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İletişim beceri düzeyi yüksek olan erkek yönetici adaylarının problem çözme beceri puanlarını ortalaması, iletişim beceri düzeyi düşük erkek yönetici adaylarından ve iletişim beceri düzeyi yüksek olan kadın yönetici adaylarından yüksek bulunmuştur.

Korkut (2002), lise düzeyindeki öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeylerini araştırmış ve cinsiyete göre PÇE'den elde edilen puanlar açısından anlamlı farkın olup olmadığına bakmıştır. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin problem çözme beceri ortalamaları kızlarınkinden yüksek çıkmıştır.

2.1.2.4. Problem Çözme Becerisi ve Aylık Gelir Miktarı

Bilge ve Arslan (2000), akılcı olmayan düşünce düzeyleri farklı üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini değerlendirmelerini aylık gelir açısından incelemişlerdir. Yaptıkları çalışmanın sonucunda üniversite öğrencilerinin aylık geliri ile algıladıkları akademik başarıları yükseldikçe, öğrenim gördükleri bölümden hoşnutlukları arttıkça ve yerleşim birimi değişkenlerinde de akılcı olmayan düşünce düzeyleri düştükçe problem çözme becerilerini daha olumlu değerlendirdiklerini gözlemişlerdir.

2.1.2.5. Problem Çözme Becerisi ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi

Basmacı (1998), üniversite öğrencilerinin problem çözme becerilerini algılamalarını bazı değişkenler açısından araştırmıştır. Anne-babalarını eğitim düzeyinin, doğum yerinin büyük ya da küçük şehir olmasının problem çözme becerilerini algılamalarında fark yaratmadığı bulunmuştur.

Saygılı (2000)'ın yapmış olduğu çalışmada, eğitim düzeyi yükseköğrenim ve eğitim düzeyi ilköğretim olan anneler ile eğitim düzeyi yükseköğrenim ve eğitim düzeyi ilköğretim olan babalara sahip öğrencilerin problem çözme beceri puanları arasındaki farklara bakmıştır. Anne ve babaların eğitim düzeylerinin yüksek olması çocukların problem çözme becerilerini olumlu yönde etkilediğini bulmuştur.

Korkut (2002), yapmış olduğu araştırmasında, annelerin ve babaların eğitim düzeylerinin lise öğrencilerinin PÇE'den elde ettikleri puanları etkileyip etkilemediğine bakmıştır. Annenin ve babanın eğitim düzeyinin lise öğrencilerinin PÇE'den elde ettikleri puanlarda fark yaratmadığı bulunmuştur. Aynı çalışmada, annelerin ve babaların işlerinin fark yaratıp yaratmadığına da bakılmıştır. Annelerin işleri lise öğrencilerinin problem çözme becerilerini değerlendirmede fark yaratmazken babaların meslekleri farklı olan bazı gruplar arasında farklar bulunmuştur.

2.2.1.0. KARAR VERME İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇALIŞMALAR

Karar verme, yaş, dil, din, ırk, cins ayrımı gözetmeksizin tüm bireylerin günlük faaliyetleri arasında önemli bir konuma sahiptir. Isabetli bir karar bireyin yaşamında olumlu sonuçlara yol açabilirse de yanlış bir karar, bireyi, bazen çevresini veya içinde bulunduğu örgütü de tehdit edici sonuçlara yol açabilir. En genel anlamıyla karar verme; sunulan veya mevcut alternatifler arasından en uygunun seçilmesi olarak tanımlanabilir (Sinangil, 1993: s, 171).

Belli bir sorun veya amaç doğrultusunda alınan bir kararda belli sayıda ögeler yer alır. Bu ögeler aşağıda sıralanmıştır (Ozensoy, 1998: s, 13, Turanlı, 1988- Akt; Köse, 2002: s, 31; Kurulüzüm, 1998: s, 20):

Karar Organı (Karar Verici): Karar organı, karar alma probleminde var olan seçenekler arasından bir seçim yapan ve incelenecek karar alma probleminin sorumluluğunu yüklenen kişidir. Karar verici, sorunlar sistemini, tanımladığı amaçlar, ölçütler ve hedefler doğrultusunda çözüme kavuşturmaya çalışır, yönlendirir ve denetler. Karar alma sorumluluğunun karar alma organına ait olması nedeniyle, karar organı, o kararın bir ögesini oluşturur.

Amaç: Karar almayı gerekli kılan, ya ulaşılmak istenilen bir amaç ya da çözüm gerektiren bir problemdir. Amaca ulaştıracak yolların aranması ve bunların olası sonuçlarını önceden kestirebilmek mantıklı ve sistematik düşünmeyi gerektirir. Karar, karar organının ulaşmak istediği amaçları en iyi şekilde tespit edilmesiyle başarıya ulaşır.

Hedef: bu kavram konusunda birbirini destekler nitelikte bazı tanımlar yapılmaktadır. Orneğin Inzigo; “istenilen bir seviye ile belirlenmiş amaç” olarak tanımlamaktadır. Dervitsiotis ise, “verilen bir zamanda ilerlemek istenilen yönün neresinde bulunduğu gösteren terim” ifadesini kullanmaktadır. Zions ise bu konuda daha genel bir tanımlamayla; “başarılan veya başarılamayan bir kavram” ifadesini kullanmaktadır (Akt; Kurulüzüm, 1998. s, 20).

Seçenekler: Seçenekler yukarıda belirtilen amaçlara ulaştıracak veya sorunlara çözüm getirecek değişik yollardır. Yukarıdaki tanımlarda da değinildiği gibi karar verme iki veya daha fazla hareket biçimi arasından birinin seçimini ifade eder. Karar alınırken bu hareket biçimlerinin hepsinin belirtilmesi ve hangi hareket biçiminin seçilmesi gerektiği konusunda, birden fazla şüpheli durumun var olması gerekir. Eğer amaca ulaştıracak veya soruna çözüm getirecek yollar birden fazla olmazsa zaten karar alma eylemine de gerek kalmaz.

Karar Değişkeni: Karar verici tarafından verilen belirgin kararların her biri, birer karar değişkenidir.

Karar Kuralı: Karar organı tercihlerde bulunurken bazı kurallara bağlı kalır. Karar verirken fayda açısından en fazlasını sağlayacak şekilde bir seçeneğin seçimi karar kuralı olarak nitelendirilir.

Vickers (1961, Akt; Hicks, 2004: s, 22) karar vermeyi, karmaşık, yetersiz, şüpheli veya zıtlıkların olduğu ölçütler arasından doğru karara ulaşma gücü olarak tanımlayarak kararı üç ana kategoriye ayırmıştır. Bunlar:

Gerçeklik kararları- olayın durumu hakkındadır.

Hareket kararları- ne yapılacağı hakkında bir karara varmayı ifade eder.

Değer kararları- en çok arzu edilen sonuçların ne olduğu hakkındadır.

Kuzgun'a (1993: s, 162) göre, karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için üç koşulun bulunması gerekmektedir. Bu koşullar, şöyledir:

1. Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi.
2. Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması.
3. Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması.

Karar verme ihtiyacı duyan birey, durumla ilgili uygun çözüm yolunu seçebilmesi için bir süreçten geçecektir. Bu sürecin nasıl olduğuna aşağıda değinilmiştir.

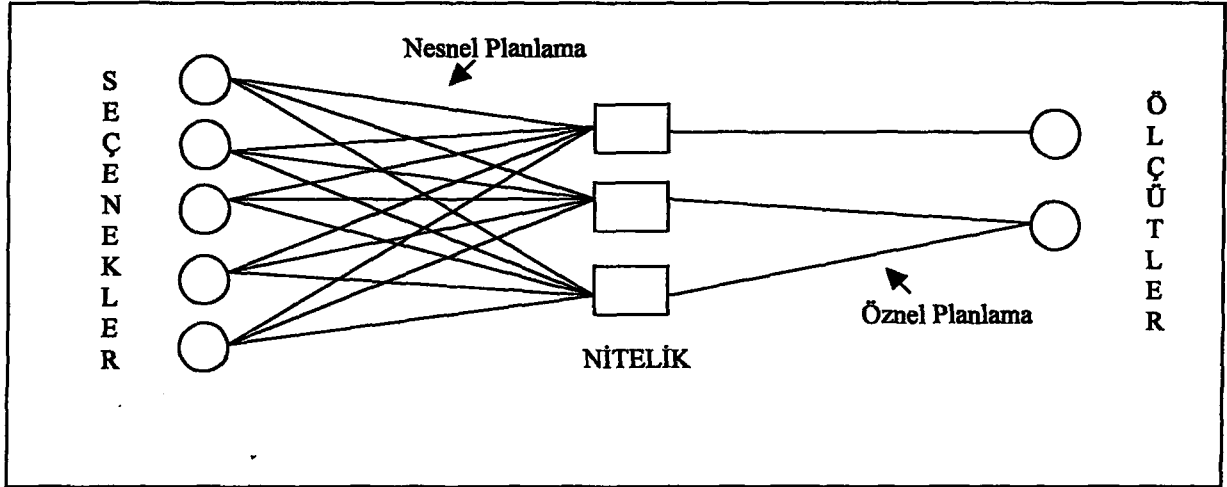
2.2.1.1. Karar Verme Süreci

Karar verme dinamik bir süreçtir ve birey bu süreç içerisinde etkin bir rol oynamaktadır. Birey karar verme durumunda karmaşık bir bilgi toplama araştırması yapmakta, çevresinden gittikçe artan bir şekilde geri bildirim almakta, bazı bilgileri ayrıntılı olarak incelemekte, bazı bilgileri elden çıkartmakta, geleceğe yönelik planlar yapmaktadır.

Böylesi karmaşık bir süreçte, birey çatışma yaşayabilmektedir. (Zelenny, 1982; Akt, Ersever, 1996: s, 18).

Karar vermeyle ilgili ortak görüş; kararların bireylerin inançlarına, isteklerine, ihtiyaçlarına dayandığıdır. Birey bir karar verme ihtiyacı hissettiğinde karar verme süreci başlamaktadır. Daha sonra birey bir hedef veya amaç belirleyerek hedefine veya amacına yönelik seçenekler hakkında bilgi toplar. Gelecekte birey seçeneklerin sonuçlarına erişme olasılığı ve kendi “değerleri” üzerinde durur. Bu modelle değerlerin netleştirilmesi, etkili kararlar için önem taşımaktadır. Son olarak birey, kararı değerlendirir ve bir seçim yaparak karar vermiş olur (Tolbert, 1980-Akt; Şeyhun, 2000: s, 15; Johnson-Laird, Shafir, 1994: s, 2; Garnham, Oakhill, 1994: s, 176).

Corner ve diğerleri (2001: s, 131), birçok karar modelinin, özellikle çok ölçütlü (multicriteria) karar verme, ölçüt ve seçenek kavramlarına dayandığını ifade etmişlerdir. Bu modelde ölçüt ve seçenekler karşılıklı tanımlanmıştır. Ölçütler ve seçenekler çok ölçütlü karar vermenin temel öğelerini oluşturmaktadırlar. Ölçüt, karar vericinin değerlerini yansıtır ve hangi seçeneklerin ayırt edileceğini tanımlar. Seçenekler gerçekleştirilmeye çalışılan hareketin yönünüdür ve hareketin sonucunu ölçütler belirlemektedir. Buchanan ve diğ. (1998, Akt; Corner ve diğ. 2001: s, 131), çoklu nitelikli karar problemlerinin yapıları olan ölçüt ve seçenek kavramları arasında bir köprü kurmuşlardır. Nitelikler, seçeneklerin objektif olarak ölçülebilen özelliğidir. Nitelik, Karar vericinin istek ve ihtiyaçlarından nispi olarak bağımsız bir şekilde tanımlanmış ve belirli bir kararın ne ölçüde gerçekleştirilebildiğinin değerlendirilmesine yarayan bir ölçüttür (Kuruüzüm, 1998: s, 21). Karar problemi, karar sürecini değerlendirerek, ölçüt, değer, tercih gibi öznel unsurları, seçenekler ve nitelikler gibi nesnel unsurlardan ayırarak biçimlenmektedir.

Ölçütler ve nitelikler, nitelikler ve seçenekler arasındaki planlama (Buchanan ve diğ., 1998, Akt; Corner, 2001:s,131)

Yukarıdaki modelde; ölçüt, seçenek ve nitelik öğeleri arasındaki karşılıklı ilişkiler gösterilmiş, öznel ve nesnel planlamanın durumları tasarlanmıştır. Ölçütler ve seçenekler, karar probleminin yapılandırılması sürecinin önemli öğeleridir. İyi yapılandırılmış bir süreçte ölçütler ve seçenekler birlikte hareket etmekte ve birbirinden etkilenmektedir.

Bronner (1993), karar verme davranışının üç temel belirleyici ve bunların etkileşimiyle açıklanabileceğini söylemiştir. Bunlar; bir sorumluluk olarak karar vermeyi gerektiren problem durumu, kararı verecek sorumlu birey ve kararın nasıl verildiğini gösteren karar verme sürecidir (Akt; Karakaş, 1999: s, 8).

Karar verme konusundaki çalışmalarında March (1963, Akt; Sinangil, 1993: s, 172), Simon (1960a; Akt; Hicks, 2004: s, 21) bu sürecin üç basamaktan oluştuğunu belirtmektedir. Bu basamaklar;

1. Zihinsel Etkinlik: İlk aşamada ortamda karar vermeyi gerektirecek koşulların aranması.
2. Tasarımsal Etkinlik: İkinci aşamada muhtemel hareket tarzlarının keşfedilmesi, geliştirilmesi ve analizi.
3. Mevcut alternatifler arasından en uygun hareket tarzının seçilmesi ve davranışın yer alması.

Adair (2000: s, 21), karar verme sürecinde kullanılabilecek beş adımlı bir yaklaşım önermiştir. Bu yaklaşım oldukça açık bir düşünme dizisidir. Bu beş adım şöyledir:

1. Problemi belirlemek: Problemin (amacın) ortaya konulması gerektiğini vurgulamaktadır.
2. Gerekli bilgileri toplamak: Bazı bilgiler ilk bakışta açık olmasına karşın, bazıları ilk bakışta görülemeyecek kadar derindedir.
3. Sonuca ulaşılabilecek uygun seçenekleri yaratmak: Etkin karar verebilmek için en az üç ya da daha fazla olasılık yaratılmalıdır. Bütün olasılıkların çeşitli boyutları ile düşünülebilmesi için olaylara geniş bir açıdan bakılmalıdır.
4. Karar vermek: Karar vermede öncelikli etkinlik, seçim ölçütlerinin belirlenmesidir. Bu etkinlikleri farklı öncelik düzeylerine göre ayırmak faydalıdır. Eğer bir seçenek - mutlaka olmalı- ölçütünü karşılamıyorsa bu seçenek elenmelidir. Tam tersi olarak eğer bir seçim sırasında temel ölçütlere (mutlaka) ulaşıyorsa; ikincil ölçütler gelir. Bunlar - çok fazla istenenlerdir-. İkincil ölçütlerin ardından üçüncül ölçütler gelir. Bunlar, -olsa iyi olurdu- ölçütleridir. Bu iki ölçüt temel ölçütten sonra işin içine girer.
5. Verilen kararı uygulamak ve sonuçları değerlendirmek: Kararı değerlendirmek için, kişinin değerlendirme yetisi, sürecin içine girmek zorundadır.

Zeleny (1982), karar verme sürecinin evrelerini üç aşamada tanımlamıştır. Bu aşamalar; karar öncesi, dönem, karar dönemi, karar sonrası dönemdir. Karar öncesi dönemde, birey, ilk olarak bir çatışma durumunun varlığı ile karşı karşıya gelir. Çatışmanın kendisinde oluşturduğu gerginliği yaşayan birey, ideal olduğunu düşündüğü seçenekler aramaya başlar. Bu süreçte karar veren, tüm alternatifleri ve her bir alternatifin ortaya çıkaracağını düşündüğü sonuçları, ayrıntılı bir şekilde değerlendirir. Bu süreç, bir bilgi toplama ve değerlendirme sürecidir. Birey, elde ettiği bilgileri değerlendirir ve bir sıraya koyar. Karar döneminde ise; karar veren, karar durumuna uyum sağladıktan sonra, elinde bulunan tüm seçenekleri ideal olanla karşılaştırır ve elemeye başlar. Bu süreçte seçenekler elenir, birey ideale en yakın olduğunu düşündüğü seçeneğe yönelir ve bir karar veren olarak uygulamaya koyacağı kararı belirler. Karar sonrası evrede ise, karar veren verdiği kararın uygulanması sonucunda ortaya çıkan durumun bir değerlendirmesini yapar (Akt; Köse, 2002: s, 33).

Çeşitli yazarlar karar verme süreci ile ilgili basamakları şöyle belirtmektedir: Bergland (1974), Karar verme sürecinde şu basamakların gözlemlendiğini belirtmektedir. Bunlar: 1) Problemin hissedilmesi, 2) Problemin tanımlanması, 3) Seçeneklerin oluşturulması, 4) Seçenekler hakkında bilgi toplanması, 5) Toplanan bilgilerin, istekleri karşılama olasılığı açısından değerlendirilmesi, 6) Uygun seçeneğin belirlenmesi, 7) Planın uygulamaya konması, 8) Sonucun değerlendirilmesi. Dinklage (1967)'e göre her birey karar verirken bu basamaklarda ifade edilen davranışları göstermediği gibi, bir kimsenin çeşitli karar durumlarında farklı tepkiler gösterdikleri gözlenmektedir. Yukarıda açıklanan “Sistemik Karar” tipinden başka, sezgisel, bağımlı, aşırı titiz, kaderci, kararsız tiplerden de söz edilmektedir. Robinson ise, yapılan değişik sınıflamalarda, karar verme sorumluluğunu üstlenme ve bunun için sistematik araştırma yapma kriterini, başarılı ve etkili bir karar için temel kabul etmekte, bunun dışındakilere istenmedik stratejiler olarak değerlendirmekte, sadece sezgisel karar stratejisinin bazı hallerde etkili bir yol olabileceğini belirtmektedir (Akt; Kuzgun, 1992: s. 162).

İnsanın karar vermesiyle ilgili kuramsal görüşlerin oluşturulmasında temel olarak iki yaklaşım benimsenmektedir. Bunlar, sonuç üzerine yoğunlaşan yaklaşım ve süreç üzerine yoğunlaşan yaklaşımlardır. Sonuç üzerine yoğunlaşan yaklaşımda, karar verme sürecinin sonucu olarak verilen kararın ortaya çıkartacağı sonuçların yordanmasının, karar verme sürecinin anlaşılabilmesini sağlayacağı görüşü yer almaktadır. Verilecek olan kararın sonuçları ve bu sonuçların doğru bir şekilde tahmin edilmesi bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır (Zeleny, 1982; Gati ve Tikotzki, 1989; Akt, Ersever, H., 1996: s, 18).

Karar verme süreci üzerine yoğunlaşan yaklaşımda ise karar verme sürecinin anlaşılmasının, ortaya çıkacak sonuçların doğru bir şekilde yordanabileceğine neden olacağı görüşü hâkimdir. Temel olarak karar verme sürecini betimleyen bu yaklaşımda, kararların nasıl verildiği hakkında detaylı bilgi edinmenin, kararların en uygun şekilde nasıl verilmesi gerektiğini ortaya koyabileceği görüşü vardır (Zeleny, 1982; Gati ve Tikotzki, 1989; Akt, Ersever, H., 1996: s, 19).

Nokajima ve Hotta (1989), karar vermeyle ilgili bilgi araştırmasının gelişimini incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda, karar verme davranışını açıklayan bilişsel yaklaşımlardan, karar öncesi ve sonrası davranışlarda odaklanan bilgi arama yaklaşımına (information-processing) doğru işaret edilmektedir. Bu yaklaşım, kararın varlığını kavramak, karar vermede ihtiyaç duyulan bilgiyi araştırmak, bilgiyi değerlendirmek ve kararı uygulamak ve bu uygulamalarla ilgili geri bildirimleri almak, yapılarından oluşmaktadır. (Akt; Tiryaki, 1987: s, 13)

Mann ve arkadaşlarının (1989) ergenlerdeki karar verme yeteneğinin gelişimini inceledikleri oldukça kapsamlı araştırmalarında karar vermenin bilişsel görünüşleri ve karar verme süreci üzerinde durulmuştur. Karar verme yeterliliğinin göstergesi olan dokuz öge ayrıntılı bir şekilde tartışılmıştır. Bu ögeler seçim, kavrama, yaratıcılık, uzlaşma, sonuca gitme, düzeltme, güvenilirlik, tutarlık ve kesin karardır (Akt; Eldeleklioglu, 1996: s, 10).

2.2.1.2. Karar Verme Stratejileri

Karar verme ve problem çözme karmaşık bir süreç olarak nitelendirilmekte olup, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birisinde karara varıp bu kararını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000: s, 156).

Genel olarak insanlar arasında karar verme şekilleri açısından temel farklılıklar mevcuttur. Bireysel karar verme yolları üzerinde yapılan araştırmalar, kişiler arasında dört farklı karar verme biçiminin olduğunu ortaya koymuştur(Rowe vd., 1984; Akt; Naktiyok, Işcan, 2004: s, 292). Bunlar:

Yön gösterici karar verme: Basit ve açık çözümleri tercih eden bireyler tarafından tercih edilen karar verme biçimidir. Bu şekilde karar veren kişiler, çok az bilgi kullanıp sınırlı alternatifler içerisinde tercihlerde bulundukları için hızlı karar alırlar.

Analitik karar verme: Analitik karar verme belirsizliğe, yön gösterici karar vermeden çok daha fazla hoşgörülüdür. Belirsizliğe karşı hoşgörü yön gösterici karar vermede olduğundan daha kapsamlı bilgi ve alternatifin değerlendirilmesini gündeme getirir.

Kavramsal karar verme: Kavramsal karar verme biçimini benimseyen kişiler, yön gösterici ve analitik karar vermeyi benimseyenlere kıyasla daha fazla toplumsal yönelime sahiptir. Bir başka ifade ile bu karar verme biçimine sahip bireylerin yaklaşımı insani ve sanatsaldır. Güçlü bir gelecek yönelimine sahip olan kavramsal karar vericiler yeni fikirleri uygulamaktan zevk alırlar.

Davranışsal karar verme: Bu tarz karar almayı benimseyenler, birlikte çalıştıkları kişilerin önerilerine açıktırlar ve bu amaçla toplantıları çok önemserler; çatışmaya mümkün olduğunca engel olur, kabul ve ittifak sağlamayı amaçlarlar.

Bir karar verme durumunda her birey kendine özgü bir tarz ve yöntem kullanmaktadır. Arroyba (1977) da, karar vermede üç gruba ayrılan altı tarz belirlemektedir: a) uygucu, b) düşüncesi, duygusu ve sezgisi olmayan, c) mantıklı ve aceleci olmayan karar verme tarzı. Uygucu karar verme tarzında birey pasiflik gösterirken, mantıklı ve aceleci olmayan karar verme tarzında birey etkin ve geniş bir şekilde düşünerek karar vermektedir (Akt; Nelson-Jones, 1995b).

Kararların nasıl verildiğini derinlemesine düşünen William James (1963; Akt; Yalom, 2001: s, 500), beş tip karar tarif etmiştir ve bunların yalnızca ilk ikisi “istençli” çabayı içermektedir. Bu kararlar:

1. Akla uygun kararlar: Belirli bir hareket tarzının lehinde ve aleyhindeki iddialar düşünülür ve bir alternatif üzerinde karar kılınır. Akla uygun karar verme hesapların mantıklı bir şekilde dengelenmesidir; bu karara tam bir özgür olma duygusuyla varılır.

2. İstençli karar: “Ruhsal çaba” duygusunu içeren istençle ve büyük çabayla verilen karardır. Bu nadir bir karardır; insan kararlarının büyük çoğunluğu çaba harcamadan verilir.

3. Sürüklenen karar: Bu tip kararda iki eylem tipi için de önemli bir neden yoktur. Her ikisi de iyi görünür ve karar yüzünden ya çok yorulur ya da hayal kırıklığına uğrarız. Karar, görünüşe göre dışardan rastlantısal olarak belirlenen bir yöne doğru sürüklenerek verilir.

4. İtkisel karar: Karar verilmediği hissedilir ve karar üçüncü maddedeki gibi rastlantısal olarak verilmiş görülür, ancak karar içerden gelir, dışardan değil. Otomatik ve çoğu kez içtepesel olarak hareket edildiği fark edilir.

5. Bakış açısının değişimine dayalı karar: Bu karar çoğu kez birdenbire ve önemli bir dış deneyimin veya bakış açısında önemli bir değişime veya “özde bir değişime” neden olan ruhsal değişimin (örneğin, üzüntü veya korku) sonucu olarak ortaya çıkar.

Kararsızlıkla ilgili kuramsal görüşlerde kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğu belirtilmektedir. Kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Kararsızlık stratejini benimseyen birey de aslında kendisine en uygun kararı verme çabası içindedir. Bu nedenle ilk verilen karar uygun olmadığında, bu bireylerin daha zor bir süreç olan “tekrar karar vermek” için cesaretlendirmeleri gerektiği ileri sürülmektedir (Holland ve Holland 1977; Lucas ve Epperson. 1990; Allison ve ark, 1990; Akt; Bacanlı, 2000: s, 8). Ancak kararsızlık sorunu olan bireyler arasında karar verme sürecinde gösterilen davranışlar ve yaşanan duygular bakımından farklar olduğu gözlenmektedir.

Osipow ve Reed (1980), Johnson (1978)’in karar stratejisi modelini karar / kararsızlık boyutunda ele almaktadır. Böylece model çift kutuplu iki karar boyutu üzerinde dört özellik içermektedir (Akt; Kuzgun, 2000: s, 157).

1. Spontan/Sistemik

2. İçsel/Dışsal

Karar verirken spontan davrananlar, bir hedeften diğerine, bir seçenektan bir başkasına kolaylıkla atlamakta, sorunu global olarak ele alıp çabuk sonuçlandırmaya

gitmektedirler. Sistematik olanlar ise daha önce de açıklandığı gibi hedeflerini düşünerek belirlemekte, seçenekler hakkında dikkatli ve ayrıntılı olarak veri toplamakta ve bunları çok yönlü olarak değerlendirmektedirler.

İçsel (Internal) güçlerine dayananlar, bilgiyi kendi başlarına ve sakin bir şekilde değerlendirmekte, dışsal (external) olanlar ise yüksek sesle düşünüp başkalarıyla tartışarak çözüme ulaşmaktadırlar. Osipow ve Reed (1980) karar stratejilerini, bu boyutlar arasında “en kararsız” dan “en kararlıya” kadar uzanan bir doğru üzerine yerleştirmektedirler. Böylece en kararsız olanlar spontan ve dışsal olanlar, onu spontan ve içsel olanlarla, sistematik ve dışsal olanlar izlemekte ve en son olarak sistematik ve içsel olanlar gelmektedirler.

Haren’e (1979) göre ise birey karar verme durumunda mantıklı, içtepsisel ve bağımlı karar verme stillerinden birini kullanmaktadır. Bu stillerden mantıklı karar verme stilinde, birey gerçekçi seçenekler oluşturup, seçenekleri sistematik bir şekilde düzenlemekte, bunlar hakkında araştırma yapmakta, kararların sorumluluğunu alırken, problem durumlarından kaçmamaktadır. İçtepsisel karar verme stilinde birey duygularıyla hareket etmekte, seçenekler oluşturmada “ani” davranışlarda bulunmaktadır. Bağımlı karar verme stilinde ise, bir karar durumunda sorumluluk bireyin dışındaki etmenlere yüklenmekte, çevrenin istek ve beklentileri doğrultusunda hareket edilmektedir. Bu karar verme stillerinden mantıklı karar verme stiline etkili karar verme ile ilişkili olduğu belirtilirken, bağımlı ve içtepsisel karar verme stilini kullananların karar vermede etkili olmadıkları belirtilmektedir (Akt; Şeyhun, 2000: s, 31).

Ersever, H. (1996: s, 55), konuyla ilgili kuramsal görüşler doğrultusunda, uygun (etkili) ve uygun olmayan (etkisiz) karar verme stillerini kullanan bireylerin ortak özelliklerini, içtepsisel ve mantıklı karar verme olgularını kullanarak, belirtmiştir. Bunlar;

İçtepsisel (fazla düşünmeden) karar veren bireylerin ortak özellikleri:

1. Karar verme durumunda tedirgin olmak.
2. Karar verme durumunda olası seçenekleri araştırmamak.

3. Karar verme durumunu sistematik olarak düzenlememek.
4. Tepkisel ve ani davranışlarda bulunmak.
5. Fazla düşünmeden acelece karar vermek.

Mantıklı (rasyonel-akılcı) karar veren bireylerin ortak özellikleri :

1. Karar Verme durumunu gerçekçi olarak değerlendirmek.
2. Mantıklı ve sistematik düşünmek.
3. Tüm olası seçenekleri dikkate almak.
4. Seçenekleri yansız ve gerçekçi değerlendirmek.
5. Plan yapmak ve yapılan planları değerlendirmek.
6. En uygun seçeneğe yönelmek.
7. Yaptığı seçimin sorumluluğunu almak.
8. Seçimin sonuçlarını değerlendirmek.
9. Gerekirse bir daha seçim yapmak.

2.2.1.3. Karar Verme Davranışını Etkileyen Faktörler

Jannis ve Mann'a (1977; Akt; Eldeleklioğlu, 1999: s, 8) göre etkili ve sağlıklı karar verenler eylemlerinde geniş bir seçenekler dizisi içinde uygun seçim yapar ve seçimleri sonucu elde edeceği verileri değerlendirirler. Onlar objektif olabilir, her seçeneğin getireceği olumlu ve olumsuz sonuçları dikkatlice ölçebilir. Aynı zamanda, bu kişiler yeni bilgiler araştırır, hoş olmayan durumlarda bile yeni bilgileri kullanır ve kararları için planlar yapabilir.

Bireysel farklılıklar karar verme davranışı üzerine etkilidir. Bireylere sunulan bilgi seçeneklerinin boyutlarının sayısı da karar vermede önemlidir. Çok seçenekli kararlar bireyler açısından daha fazla güçlük ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bireyde strese yol açar. Aynı zamanda bu karar karmaşıklığı, bireyi karar vermede olumsuz etkiler ve kararın çeşidinin azalmasına yol açar (Shiloh, Koren ve Zakay, 2001; Akt; Deniz, 2002: s, 48).

Karar verme düşünsel bir süreçtir; bir takım öğeler arasındaki düşünsel işlemlerden oluşur. Kararı oluşturan bazı öğeler ve sınırlandıran bazı nedenler vardır (Ercan, 1992: s, 42). Bunlar;

- Güdüler ve gereksinimler insanı bir takım beklentilere isteklere yöneltir. Beklenti ve isteklerin gerçekleşmesi bir uğraşıyı, eylemi zorunlu kılar. Her eylem bir kararla başlar.
- Algıların, kararların oluşması için gerekli bilgileri ve görüşleri sağlar. Ancak yanlış, eksik algılayış kararları olumsuz yönde etkiler.
- Kararlarla ilgili duygular, kararların daha iyi verilmesine, (zlme, gereksiz kuşku heyecanlar vb.) çelişenlerin de sağlıklı olmasına neden olur.
- Sağlam ve güçlü bir istenç, karar işlemine başlama ve sürdürme gücünü verir.
- Düşünme yeteneği, kararın diğer öğeleri arasında ilişki kurar ve bir eylem direnci, bu dirençte direnme durumu yaratır.
- Karar işlemini sınırlayan nedenler vardır. Amaçların iyi anlaşılmayışı, bilgi eksikliği, seçenekleri değerlendirme ölçüsünün geçersizliği, zaman darlığı, acelecilik, bedensel ve ruhsal hastalıklar, olumsuz etkileniş kararları hem sınırlar hem de onların niteliğini bozar.

Carney ve Wells (1995, Akt, Kesici, 2002: s, 48), karar vermeyi güçleştiren bazı faktörlerden bahsetmişlerdir. Kısaca bu faktörler özetlenecek olursa:

- Bilgi faktörü: Bilgilerin içerdiği eksiklikleri danışmak ve bilgilerin nerede bulunacağı, bilgilerin nasıl değerlendirileceği ve ne zaman elde edileceğine ilişkin eksiklikler karar vermeyi etkilemektedir.
- Karar vermede tecrübe ve bilgi faktörlerinin eksikliği: Karar verme süreci ve becerilerinde bilgi eksikliği, karar vermede sınırlı tecrübe sahibi olma karar vermeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Aynı zamanda kişinin karar verme yeteneklerine güvenmemesi ve karar vermeden önce kararın sonuçları ile ilgili olumsuz düşüncelere sahip olması da karar vermeyi etkilemektedir.
- Karar vermeyi güçleştiren kişisel faktörler: Değerler, ilgiler, yetenek uyumsuzlukları karar vermeyi güçleştirebilir. Diğer kişiler ile etkili çatışmalar karar vermeyi etkileyebilir. Korku yüzünden çok önemli sorunlar hakkında karar verme anında yüksek kaygı, kötü seçimler yapılmasına neden olabilir.

Bireysel kararlarda birey tek başına bir problemin varlığını hisseder, çözüm yolu için görünen seçenekleri dikkate alır ve bunu yaparken de kendi belleğine, bilgisine, değerlerine ve gerek duyduğunda diğer kaynakların bilgisine de başvurur. Ancak seçimi kendisi yapar. Bu tür kararlar bireysel kararlar gibi görünse de sonuçta bireyin bağımsız kişiliğinin ürünü değildir. Genellikle, karar verirken, kararlarının toplumca kabul edilmiş bazı standartlara uygun olmasına bireyin dikkat ettiği ve diğer bireylerle etkileşimin etkisinde kaldığı gözlemlenir. Kısaca belirtmek gerekirse toplumsal etkenler bireyin kararında etkili olmaktadır (Batçioğlu, 1994).

2.2.1.4. Karar Vermeyi Açıklayan Kuramlar

Bu başlık altında karar vermeyi açıklayan kuramlardan, Gelatt'ın Karar Verme Modeli, Fayda Kuramı, Çatışma Kuramı'na değinilmiştir.

2.2.1.4.1. Gelatt'ın Karar Verme Modeli

Gelatt (1962, Akt; Çolakkadıoğlu, 2003: s, 22), karar verme sürecinde, yordayıcı sistem, değer sistemi ve karar sistemi olmak üzere üç temel ögenin olduğunu belirtir. Yordayıcı sistem, kararın doğasını ve işlemini göstermektedir. Birey verilecek kararın alternatif yönleri hakkında bilgi toplar. Değer sisteminde, birey seçeneklerin olası yönlerini değerlendirir. Karar sisteminde ise karar verme durumunun içerdiği öncelikleri belirtir. Bazen karar, daha fazla veri toplamayı, yeni bir stratejiyi uygulamayı gerektirecek durumlara sebep olabilir. Bir karar ancak sonuca ulaşıldığında, kabul edildiğinde sonuçlanır, fakat bu amaçtaki başarı diğer ilgili seçimleri değiştirebilir veya etkileyebilir.

Gelatt (1989: s, 252), karar vermeyle ilgili görüşlerini yeniden değerlendirerek, “olumlu belirsizlik” olarak adlandırdığı yeni bir kavramı kuramsal görüşüne katmıştır. Buna göre karar verme süreci, “olumlu belirsizlik” kavramı ile aynı anlamı içermektedir. Karar verme, bilgi, işlem ve seçim olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Sürekli olarak değişim gösteren bir ortamda karar verebilmek için bireyin elindeki bilgileri sürekli olarak değiştirmesi ve yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Birey, mantıklı bir strateji

kullanarak karar verse bile, çevresindeki hızlı değişim nedeniyle verdiği kararlar gelecekte geçerliliğini yitirebilmektedir. Bu durumda bireyin karşılaştığı belirsizlik durumuna uyum sağlayarak karar vermesi gerekmektedir. Olumlu belirsizlik kavramının kullanımına karar veren kişi, sürekli değişim sonucu kararının gelecekte uygun olmadığını dikkate almalı, belirsizliği olumsuz bir durum olarak değil, var olan bir gerçek olarak kabul etmeli ve başa çıkmaya hazır olmalıdır.

2.2.1.4.2. Fayda Kuramı

Baron (1990), bireylerin karar verme durumlarında olası seçeneklerden en yararlı olanı nasıl belirlemesi gerektiğini açıklamak için seçim ve fayda teorisini geliştirmiştir. Fayda kuramı beklenen fayda kuramı (expected-utility theory), çoklu yüklemeli fayda kuramı (multiattribute utility theory) ve faydacılık olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır. Beklenen fayda kuramı, bir karar durumunda ortaya çıkabilecek sonuçların birey için yararlı olup olmayacağı ile ilgilidir. Bu kuramda birey alternatiflerin olası sonuçlarının neler olabileceğini incelemekte ve kendine en fazla yarar getiren alternatifte yönelmektedir. Çoklu yüklemeli fayda kuramı, farklı hedefler arasından birine karar verilmesiyle ilişkilidir. Birey, alternatiflerin olası sonuçlarını, ulaşmak istediği amacına göre incelemekte ve her alternatifte kendine göre önemli olan bir takım değerler vermektedir. Birey, en fazla yüklediği değer ile olması muhtemel alternatifi dengeleyerek karar vermektedir. Faydacılık kuramı ise, bireylerin amaçları arasında çatışma olduğunda verdiği kararlarla ilgilidir. Bu bağlamda, en iyi ya da faydacı davranış, durumla ilgili olan herkes için en fazla kazanç getiren eylemdir (Çolakkadıoğlu, 2003: s, 26, Ersever, H., 1996: s, 13).

2.2.1.4.3. Çatışma Kuramı

Jannis ve Mann (1977; Akt; Çolakkadıoğlu, 2003: s, 26), sistematik yaklaşımlara temel oluşturmak amacıyla, çatışma kuramını geliştirmişlerdir. Çatışma kuramı, beş tip karar verme stilini açıklamaktadır:

- Çatışmasız bağlılık: Mevcut durumda bir tehdit olmadığı algılanıyorsa verilen karara bağlı kalınır.
- Çatışmasız değişim: Mevcut durumun değişmemesinde risk varsa ama değişimde risk yoksa ve karar veren birey değişimde risk görmez ve tüm alternatifleri dikkate almadan en önemli veya en çok tavsiye edilen kararı seçer.
- Savunucu yaklaşım: Mevcut durumda değişme ve değişmemede riskler çok yüksekse, birey kaytararak, sorumluluğu başkasına atarak veya olma olasılığı en az olan kötü alternatifi desteklemek için akıl yürütmeler oluşturarak uyumsuzlıktan kaçır.
- Aşırı Uyarılmışlık karar stili: Mevcut durumda birey bir çözüm bulma konusunda iyimser ise, fakat dikkatli bir inceleme için zamanının yetersiz olduğunu düşünüyorsa, en az kötü olduğunu düşündüğü bir seçeneğe tutunabilir.
- İhtiyatlı-Seçicilik: Mevcut durumda çözüm bulma konusunda iyimser olduğunda son kararını vermeden önce dikkatli bir şekilde seçenekleri gözden geçirebilmek ve sonucu değerlendirebilmek için yeterince zamanının olduğuna inandığında kendisi için uygun olanı seçeneğe bireyin yönelmesidir.

Görüldüğü gibi karar verme ile ilgili kuramlarda bireylerin kullandıkları çeşitli karar verme stratejilerine değinilmiştir. Karar verme ile ilgili kuramlar açıklanırken bireylerin nasıl karar verdikleri dikkate alınmıştır.

2.2.2.0. KARAR VERME İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Bu başlık altında, karar verme ve araştırmanın bağımsız değişkenleri; sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi ve araştırmanın kapsamına giren üniversite öğrencileri ile ilgili yapılan araştırmalar aşağıda sunulmuştur.

2.2.2.1. Karar Verme Stratejileri ve Üniversite Öğrencileri

Phillips, Paziienza, Ferrin (1984), üniversite öğrencilerinin karar verme stilleri ile etkili problem çözme boyutlarını araştırmışlardır. Mantıklı karar verme stratejisini kullanan öğrencilerin, problemleri durumlara yanaştıkları; bağımlı karar verme stratejisini kullanan

bireylerin problemli durumlara yanaştıkları ancak problem çözme yeteneklerine güvenmedikleri; mantıklı ve sezgisel karar vermeye güvenin eşlik ettiği görülmüştür.

Üniversite öğrencisi ve emeklilerden oluşan bir örneklem üzerinde Johnson (1990)'ın yaptığı araştırmada, bir karara varmak için geçen toplam zamanı yaşa göre farklılık göstermemiş ancak; emekliler, üniversite öğrencilerine oranla daha az bilgi kullanmışlar ve bilginin az parçasını gözden geçirmişlerdir (Akt; Tiryaki, 1997).

Eldeleklioğlu (1996), üniversite öğrencilerinin ana-babalarının tutumlarını demokratik, koruyucu-istekçi ve otoriter olarak algılamaları ile karar verirken kullandıkları stratejiler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonuçlarında, karar verme becerisinin gelişebilmesi ve etkili karar verilebilmesi için en uygun aile ortamının demokratik aile ortamı olduğu ortaya çıkmıştır. Koruyucu-istekçi ve otoriter aile ortamlarının ise karar verme becerisinin gelişebilmesi ve etkili karar verilebilmesi için uygun aile ortamları olmadığı, bu ailelerden gelen ergenlerin daha çok kararsız oldukları ve içtepsel karar verdikleri ortaya konmuştur.

Bacanlı (2000), kararsızlık sorunu olan bireylerin nasıl karar verdiklerini ölçmek için Kararsızlık Ölçeği geliştirmiştir. Araç 29 maddeden oluşan, iki alt ölçeği olan Likert tipi bir ölçektir. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları 861 üniversite öğrencisinden elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmıştır. Ayrıca, geçerliği için KÖ ile Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasındaki korelasyon sayıları hesaplanmıştır. KÖ'nin güvenirlik çalışmaları; madde-toplam korelasyonları, iç tutarlık katsayıları ve ölçeğin puan değişmezliği hesaplanarak yapılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına ilişkin bulgular KÖ'nin geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Deniz (2004), Melbourne Karar Verme Ölçeği I-II (MKVÖ I-II)'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarını yaparak üniversite öğrencilerinin karar vermede öz-saygı, karar verme stilleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucuna göre, karar vermede öz-saygı, karar verme stillerinden erteleyici, dikkatli,

panik, kaçınan karar verme ile problem çözme envanteri alt ölçekleri ve toplam puan arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür.

2.2.2.2. Karar Verme Stratejileri ve Sınıf Düzeyi

Sinangil (1993), işletme birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile karar verme süreci arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencileri arasında mantıklı, içtepsel ve kararsızlık boyutlarında farklılık görülmüştür. Dördüncü sınıf öğrencilerinde mantıklı karar verme ağırlık basarken birinci sınıf öğrencilerinin içtepsel ve kararsız tarzı benimsedikleri görülmüştür.

Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini sınıf, cinsiyet, anne-babanın eğitim düzeyi ve kendine saygı değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda üniversite 1. sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları 4. sınıf öğrencilerinkinden yüksek çıkmıştır.

Sinangil, Savran, Ones, Balcı (1998), yöneticiler ile yönetici adaylarının karar stratejilerini karşılaştırarak farklılıkları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkileri saptamak ve bu özellikler çerçevesinde grupları karşılaştırarak farklılıkları ortaya çıkarmak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Yapılan araştırmada, yönetici ve yönetici adaylarının karar verme stratejileri arasında belirgin farklılıklar görülmüştür. Yönetici adayları grubunda içtepsel, bağımlı karar verme ile kararsızlık puanları yöneticilerinkinden daha yüksek çıkmıştır.

Kesici (2002), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Sınıf düzeylerine göre bakıldığında dördüncü sınıf öğrencilerinin içtepsel ve bağımsız karar verme stratejileri puan ortalamaları birinci sınıf öğrencilerinkinden yüksek çıkmıştır.

Deniz (2002), üniversite öğrencilerinin TA-Baskın Ben durumları ve bazı özlük niteliklerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerini etkileme durumlarını incelemiş karar verme stratejileri ile sosyal becerileri arasındaki ilişkiye bakmıştır.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi ve içtepisel karar verme stratejisi puanlarının baskın ben durumlarına göre farklılaştığı, bağımsız karar verme ve mantıklı karar verme stratejilerinin ben durumlarına göre farklılaşmadığı gözlenmiştir. Üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi puan ortalamalarında anlamlı bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Üniversiteye giriş puan türüne karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamalarına bakılmış ve mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamalarında farklılık bulunmuştur.

2.2.2.3. Karar Verme Stratejileri ve Cinsiyet

Osipow ve Reed (1985), 203 kolej öğrencisiyle karar vermenin önemli bir boyutu olan mesleki kararsızlık sürecini araştırmışlardır. Sonuçta erkeklerin mesleki karar ölçeğinden aldığı puan kızların aldığı puandan anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Bu durum, mesleki karar verme durumunda erkeklerin kızlara oranla daha fazla kararsız olduğuna işaret etmektedir. Ancak kızların ve erkeklerin puanları, kararsızlık sınırları içinde ele alındığında yüksek bulunmuştur (Akt; Tiryaki, 1997).

Kuzgun (1993), “Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu” çalışmasında, ölçek 573 lise öğrencisine uygulanmıştır. Uygulama ile elde edilen puanlar cinsiyet açısından analiz edilmiş ve kız öğrencilerin mantıklı, bağımlı karar ölçekleri ile kararsızlık ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları erkeklerinkinden, erkeklerin içtepisel karar alt ölçeği puan ortalaması kızlarınkinden yüksek çıkmıştır.

Sinangil (1993), işletme birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin kaygı düzeyleri ile karar verme süreci arasındaki ilişkide cinsiyet farklılığının etkili olup olmadığını da araştırmıştır. Karar verme stratejileri ile durumluluk-sürekli kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı araştırmada cinsiyetin etkili olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini, bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin içtepisel karar verme puan ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek çıkarken kararsızlık ve mantıklı

karar verme stratejileri puan ortalamalarında cinsiyete göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Kesici (2002), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini psikolojik ihtiyaç örüntüleri ve özlük niteliklerine göre karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Cinsiyete göre karar verme stratejilerine bakıldığında kızların mantıklı karar verme stratejileri puan ortalamalarının erkeklerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Köse (2002), Psikolojik Danışma ve Rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin karar verme stratejilerini ve psikolojik ihtiyaçlarını; sosyo-ekonomik düzey (SED) ve cinsiyet değişkeni açısından incelemiştir. Araştırmada, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü'nde okuyan birinci sınıf öğrencileri, cinsiyet gruplarına göre karşılaştırılmış ve benimsedikleri karar verme stratejileri açısından, aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Deniz (2002), yapmış olduğu araştırmasında, kız ve erkek öğrencilerin bağımsız, kararsız ve içtepisel karar verme stratejileri puan ortalamaları arasında farklılık çıkmamıştır. Ancak, kızların mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Taşdelen (2002), öğretmen adaylarının farklı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stillerini araştırmıştır ve cinsiyetin karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisine bakmıştır. Araştırma sonucunda, cinsiyete göre farklılık görülmemiştir.

2.2.2.4. Karar Verme Stratejileri ve Aylık Gelir Miktarı

Kohn (1977), yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin düşük sosyo ekonomik düzeydeki bireylere göre verdikleri kararların daha etkili olduğuna inandıklarını bulmuştur. Bunun, düşük sosyo-ekonomik düzeydeki bireylerin, dış etkenlerin kontrolü altında olduklarına inanmalarından ve kararlarının daha az sonuca yönelik olmasından kaynaklanabileceği ifade edilmiştir (Akt;Brown & Mann, 1990). Brown ve Mann (1990),yapmış oldukları araştırmada yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere sahip

ergenlerin orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydekilere nazaran daha dikkatli karar verdiklerini bulmuştur.

Köse (2002), Psikolojik Danışma ve Rehberlik birinci sınıf öğrencilerinin karar verme stratejilerini ve psikolojik ihtiyaçlarını; sosyo-ekonomik düzey (SED) ve cinsiyet değişkeni açısından incelemiştir. Sosyo-ekonomik düzeyini düşük, orta ve yüksek olarak algılayan öğrencilerin mantıklı karar verme stratejileri açısından aralarında anlamlı düzeyde farklılık çıkmamıştır. Sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin, sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilere göre içtepesel karar verme stratejisini ve kararsızlık stratejisini benimsedikleri bulunmuştur.

Taşdelen (2002), öğretmen adaylarının farklı psiko sosyal değişkenlere göre karar verme stillerini araştırmıştır. Sosyo-ekonomik düzey algısının karar verme stilleri düzeyi ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda, rasyonel, sezgisel, kaçınma ve kendiliğinden anlık karar verme stilleri ortalamaları arasındaki farkların SED düzey algısına göre önemli olmadığı çıkmıştır. SED'e göre bağımlı karar verme stili ortalaması arasındaki farkın anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur. Kendilerini yüksek SED'de algılayan öğrencilerin daha düşük bağımlı karar verme stili düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

2.2.2.2.5. Karar Verme Stratejileri ve Anne-Babanın Eğitim Düzeyi

Tiryaki (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerini Bazı değişkenler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, anne-babanın eğitim düzeyinin karar stratejileri puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark çıkmamıştır. Kendine saygısı yüksek olan öğrencilerin mantıklı karar stratejisi puanlarının ortalamasının yüksek olduğu görülmüştür.

Bu bölümde problem çözme ve karar verme ile ilgili kuramsal çalışmalara değinilmiş ve ele alınan bağımsız değişkenlere göre bu iki konuyla ilgili yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler verilecektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu araştırmada betimsel bir yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenleri problem çözme, sınıf, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitimi düzeyidir. Araştırmanın bağımlı değişkeni ise karar verme stratejileridir. Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın evreni ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanmasında izlenen işlem yolu ve elde edilen verilerin istatistiksel analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2000-2001 öğretim yılı bahar döneminde Ankara Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü Eğitim Fakültesi ve Fen Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan 2711 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına bu fakültelerin 1. ve 4. sınıf öğrenci sayıları temel alınarak, hangi fakülteden kaç öğrencinin araştırma kapsamına gireceği belirlenmiştir. Örneklemdeki öğrencilerin fakülte ve sınıflarına göre dağılımı Tablo A'da verilmiştir.

TABLO A

Örneklemde Yer Alan Öğrencilerin Fakültelerine ve Sınıflarına Göre Dağılımı

Fakülte	Eğitim Fakültesi	Fen Fakültesi	Toplam
	Örneklem	Örneklem	Örneklem
	n	n	N
1. Sınıf	122	171	293
4. Sınıf	155	116	271
Toplam	277	287	564

Araştırmanın örneklemini, fakülte değişkeninin temel alındığı rastlantısal olarak seçilen 520 öğrenci oluşturmaktadır. Başlangıçta örnekleme giren kişi sayısı 564 olmasına rağmen, envanterleri eksik veya yanlış dolduranların çıkarılması sonucu bu sayı 520'ye inmiştir. Problem çözme beceri puanlarına göre alttan ve üstten % 27 içindeki öğrenciler belirlenerek problem çözme becerileri “yüksek” ve “düşük” olan gruplar oluşturulmuştur. Problem çözme beceri düzeyi yüksek 138 öğrenci; problem çözme beceri düzeyi düşük 154 öğrenci olmak üzere toplamda 292 öğrenciye ilişkin veriler üzerinde analiz yapılmıştır.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmanın bağımlı değişkeni olan karar verme stratejilerini belirlemek için Kuzgun (1992) tarafından geliştirilen “Karar Stratejileri Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkeni olan problem çözme becerilerini değerlendirmek amacıyla Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilen “Problem Çözme Envanteri” kullanılmıştır. Araştırmanın diğer bağımsız değişkenleri için araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Aşağıda “Karar Stratejileri Ölçeği”, “Problem Çözme Envanteri” ve “Kişisel Bilgi Formu”na ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.2.1. Karar Stratejileri Ölçeği

Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ), Kuzgun (1992) tarafından, bireylerin karar stillerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. Karar stratejileri ölçeği, birbirinden bağımsız karar stratejilerini ölçen dört alt ölçekten oluşmuştur; a) İçtepesel Davranma b) Mantıklı-Sistemik Davranma c) Bağımsızlık d) Kararsızlık. Likert tipi beş dereceli 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10’ar madde bulunmaktadır.

Karar Stratejileri Ölçeğinin Güvenirliği

Karar stratejileri ölçeği, (70 kişilik bir öğrenci grubuna bir hafta ara ile) iki kez uygulanarak, aracın test-tekrar test güvenirliliğine bakılmıştır. İçtepesel karar verme alt

ölçeği için .81, mantıklı karar verme alt ölçeği için .80, bağımlı karar verme alt ölçeği için .52 ve kararsızlık alt ölçeği için .86 olarak belirlenmiştir (Kuzgun, 1992).

Ölçeğin iç tutarlılığı Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmıştır. Bulunan alfa katsayıları: İçtepesel karar verme alt ölçeği için .74, mantıklı karar verme alt ölçeği için .72, bağımlı karar verme alt ölçeği için .55 ve kararsızlık alt ölçeği için .70'tir (Kuzgun, 1992).

Bu araştırmada Kuzgun'un belirlemiş olduğu stratejilerden bağımlı karar verme stratejisi kullanılmamıştır. Bunun nedeni, Karar Stratejileri Ölçeği'nin Kuzgun (1992) tarafından yapılan güvenilirlik çalışmalarında bağımlılık alt ölçeğinin güvenilirlik katsayısının .52-.55 arasında değiştiği görülmüştür. Köse (2002), karar stratejileri ölçeği ile ilgili olarak yapılan güvenilirlik çalışmasında bağımlılık alt ölçeğinin güvenilirlik katsayısının düşük olması nedeniyle yapmış olduğu araştırmasında bu stratejiyi kullanmamıştır. Karar stratejileri ölçeği ile ilgili olarak bu araştırma kapsamında yapılan güvenilirlik çalışmasında da bağımlı karar verme alt ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı (Cronbach $\alpha = .0553$) düşük çıkmıştır.

Karar Stratejileri Ölçeğinin Geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliği faktör analizi çalışmasıyla saptanmıştır. Başlangıçta 50 madde olarak hazırlanan ölçek 574 lise öğrencisine yapılan uygulamaysa elde edilen puanlarla yapılan faktör analizi sonucu, belirsizliğe dayanıksızlık alt ölçeği maddeleri içtepesel karar ölçeğinde toplandığında bu ölçek çıkartılmış ve her biri 10 maddelik 4 alt ölçek halinde düzenlenmiştir (Kuzgun, 1992).

Karar verme stratejileri yönünden aralarında fark olduğu iddia edilen grupları bu ölçeğin ne derece ayırt ettiğine bakılmıştır. Kız ve erkek öğrenciler, öğrencilerle-yetişkinler, doktor-hukukçu-subay-tiyatro sanatçıların karar stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlar birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Ayırt edici geçerlik için elde edilen Cronbach alpha katsayıları; içtepesel alt ölçeği için .74, mantıklı alt ölçeği için .71,

kararsızlık alt ölçeği için .70 ve bağımlılık alt ölçeği için .55 olarak bulunmuştur (Kuzgun, 1992).

Karar Stratejileri Ölçeği'nin Puanlaması

Ölçek, 5 basamaklı “hiç uygun değil” den “çok uygun”a uzanan Likert tipi bir dereceleme şeklinde hazırlanmıştır. Toplam 40 maddeden oluşan ölçeğin alt ölçeklerinde 10’ar madde bulunmaktadır. Araştırmaya katılanlar her bir maddenin kendilerine uygunluk derecesini 5 kademe üzerinden değerlendirmektedirler. Bireylerin, her bir alt ölçeğe ilişkin maddelerden aldıkları puanlar o alt ölçeğin toplam puanını belirlemektedir. Her alt ölçekten alınabilecek en düşük puan 10 ve en yüksek puan 50’dir. Alt ölçeklerde alınan puanın artması o alt ölçeğe ilişkin karar verme stratejisinin benimsendiğine işaret etmektedir.

3.2.2. Problem Çözme Envanteri

Problem Çözme Envanteri, Heppner ve Petersen tarafından 1982 yılında geliştirilmiştir. Taylan (1990), Şahin, Şahin, Heppner (1993) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Araç, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini algılayışını ölçmeyi amaçlamaktadır. Problem Çözme Envanteri 35 maddeden oluşan 6’lı Likert tipi bir ölçektir.

Problem Çözme Envanteri; Problem Çözme Güveni, Yaklaşma Kaçınma stili ve Kişisel Kontrol alt ölçeklerinden oluşmaktadır. Problem Çözmeye Güven, problem çözme etkinliklerinde bulunurken, bireyin, kendinden emin olması ve problem çözme becerilerine güvenmesi anlamına gelmektedir. Yaklaşma-kaçınma stili, farklı problem çözme etkinliklerine yaklaşma ya da kaçınmayla ilgili genel bir eğilim olarak tanımlanmaktadır. Kişisel kontrol, problem çözerken, bireyin duyguları ve davranışları üzerinde kontrolü olduğu inanmasıdır.

Orjinal Formunun Güvenirliği

Ölçeğin güvenirlik çalışmaları kapsamında iç tutarlık ve test-tekrar test güvenirliklerine bakılmıştır. Ölçeğin tümü için elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .90, problem çözme güveni, yaklaşma kaçınma stili ve kişisel kontrol alt ölçekleri için elde edilen katsayılar ise sırasıyla .85, .84, .72 bulunmuştur. Ölçeğin tümü ile problem çözme güveni, yaklaşma kaçınma stili ve kişisel kontrol alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenirlik katsayıları sırasıyla .89, .85, .88, .83 ile .89 arasında bulunmuştur (Heppner ve Petersen, 1982).

Orjinal Formunun Geçerliği

Ölçüt bağıntılı geçerlik: Ölçeğin toplam puanı ve üç alt ölçekten elde edilen puanların, öğrencilerin problem çözme becerilerinin düzeyi ile korelasyonları sırasıyla -.46, -.44, -.29 ve -.43'tür. Ölçeğin, öğrencilerin problem çözme becerilerinden memnuniyet dereceleri ile korelasyonları ise -.42, -.42, -.24 ve -.39 olarak bildirmektedir. Ölçeğin SAT toplam puanı ile korelasyonu -.28 SAT sözel puanı ile -.19, SAT matematik puanları ile -.31 olarak bulunmuştur (Akt; Savaşır, Şahin, 1997).

Yapı geçerliği: Yapılan çalışmalar sonucunda ölçeğin "Problem çözme yeteneğine güven" (5, 10, 11, 12, 19, 23, 24, 27, 33, 34 ve 35. Maddeler, $\alpha=0.85$) "Yaklaşma-kaçınma" (1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28, 30 ve 31. Maddeler, $\alpha=0.84$) ve "Kişisel kontrol" (13, 14, 25, 26 ve 32. Maddeler, $\alpha=0.72$) olmak üzere üç faktörden oluştuğu belirtilmektedir. Bu üç faktör arasındaki korelasyon katsayıları ranjı ise 0.38 ile 0.49 arasında değişmektedir (Akt; Savaşır, Şahin, 1997).

Türkçe Formu

Türkçe Formunun geçerlik ve güvenirliği daha önceden yapılmış olmakla beraber, burada Şahin, Şahin ve Heppner (1993)'in en son yaptığı geçerlik ve güvenirlik çalışmaları verilmiştir (Akt; Savaşır, Şahin, 1997).

Türkçe Formunun Güvenirliği

Toplam 244 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada ölçeğin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .88 ; yarıya bölme tekniği ile elde edilen güvenirlik katsayısı ise $r = .81$ olarak bulunmuştur (Akt; Savaşır, Şahin, 1997) .

Türkçe Formunun Geçerliği

Envanterin geçerlik çalışmasında ölçüt bağıntılı geçerliliğine ve yapı geçerliliğine bakılmıştır. Ölçeğin toplam puanı ile Beck Depresyon Envanteri arasındaki korelasyon katsayısı .33 ve STAI-T (The State-Trait Anxiety Inventory- Trait Form) toplam puanı arasındaki korelasyon katsayısı ise .45 olarak bulunmuştur. Yapı geçerliğinde ölçeğin Beck Depresyon Envanteri ve STAI-T'den alınan puanlara göre oluşturulan uç grupları anlamlı olarak ayırdedebildiği belirtilmektedir (Akt; Savaşır, Şahin, 1997).

Problem Çözme Envanteri'nin Puanlanması

Envanter 35 maddeden oluşan 6'lı Likert tipi bir ölçektir. Her madde için kişilere kendilerinin hangi sıklıkta ölçek maddelerindeki gibi davrandıkları sorulmaktadır. Seçeneklere “her zaman böyle davranırım”, “Çoğunlukla böyle davranırım”, “Sık sık böyle davranırım”, “Arada sırada böyle davranırım”, “Ender olarak böyle davranırım”, “Hiçbir zaman böyle davranmam” şeklindedir. Puanlanırken 9, 22 ve 29 maddeler çıkarılmakta ve toplam 32 madde değerlendirmeye alınmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 192, en düşük puan ise 32'dir. Ölçek toplam puan olarak kullanılabilir.

3.3. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmanın bağımsız değişkenlerine ilişkin bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Bu formda öğrencilerin fakülteleri, sınıfları, cinsiyetleri, evlerine giren toplam aylık gelir miktarı, annelerini eğitim düzeyi,

babalarının eğitim düzeyine ilişkin bilgi edinmek amacıyla hazırlanan sorular yer almaktadır.

3.4. Bilgi Toplama İşlemi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları 2001 yılının Nisan ayında uygulanmıştır. Araştırmacı tarafından verilerin toplanması için ilgili öğretim üyelerine araştırmacının amacı ve veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiş, uygun gün ve saatte sınıflara girilerek uygulama yapılmıştır. Uygulamaya başlamadan önce araştırmacı, kendisi ve uygulama hakkında bilgi vermiş, uygulama için yeterli güdülemeyi sağlamıştır. Araştırmaya katılma konusunda öğrencilerin istekli olma koşulu aranmıştır. Katılımcıların soruları olduğunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Uygulamalar ortalama 25 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar üzerinde SPSS programı ile istatistiksel işlemler yapılmıştır. Araştırmada ele alınan değişkenlere göre karar verme stratejilerinin anlamlı olarak değişip değişmediğine iki yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Temel etkisi anlamlı çıkan değişkenlere ilişkin grupların ortalamaları arasındaki farklar gözlenen ortalamalara göre değerlendirilmiştir. Araştırmada hata payı olarak .05 kabul edilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklı olup olmadığını incelenmiş ve bulgular araştırmanın alt problemlerinde izlenen sıraya uygun olarak sunulmuştur.

4.1.0 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Araştırmada sınıf düzeylerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin, karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, öğrenciler problem çözme beceri düzeylerine (yüksek, düşük) ve sınıf düzeylerine (1. Sınıf, 4. Sınıf) göre gruplandırılmıştır.

4.1.1 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Mantıklı Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 1’de sunulmuştur.

TABLO 1

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Sınıf Düzeyi	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
1. sınıf	63	39,35	6,56	89	31,76	5,45
4. sınıf	74	39,38	5,22	62	30,56	6,39
Toplam	137	39,37	5,85	151	31,27	5,86

Tablo 1’de görüldüğü gibi, sınıf düzeylerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan 1. sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=39,35$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=31,76$ olduğu görülmektedir. 4. sınıf öğrencileri için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=39,38$, $\bar{X}=30,56$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “sınıf düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

TABLO 2

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi

Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	4738,692	1	4738,692	137,930	,000
Sınıf Düzeyi	24,136	1	24,136	,703	,403
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Sınıf Düzeyi	26,602	1	26,602	,774	,380
Hata	9757,010	284	34,356		
Toplam	36976,000	288			

Tablo 2’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=137,930$; $p<.001$). Başka deyişle, problem çözme becerileri yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Buna karşın, sınıf değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=,703$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve sınıf düzeyi değişkenlerinin mantıklı karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F=,774$; $p>.05$).

4.1.2 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdellemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “İçtepsel Karar Verme

Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 3’de sunulmuştur.

TABLO 3

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Sınıf Düzeyi						
1. sınıf	63	26,32	4,95	87	30,25	5,65
4. sınıf	71	27,54	5,62	64	31,72	5,19
Toplam	134	26,96	5,33	151	30,87	5,49

Tablo 3’de görüldüğü gibi, sınıf düzeylerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan 1. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=26,32$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=30,25$ olduğu görülmektedir. 4. sınıf öğrencileri için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=27,54$, $\bar{X}=31,72$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “sınıf düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur.

TABLO 4

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepişel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1154,890	1	1154,890	39,699	,000
Sınıf Düzeyi	126,178	1	126,178	4,337	,038
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Sınıf Düzeyi	1,079	1	1,079	,037	,847
Hata	8174,687	281	29,091		
Toplam	249655,000	285			

Tablo 4’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin içtepişel karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F= 39,699$; $p<.001$). Başka deyişle, problem çözme becerileri yüksek olan grubun içtepişel karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Aynı şekilde, sınıf düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F= 4,337$; $p<.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve sınıf düzeyi değişkenlerinin içtepişel karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= ,037$; $p>.05$).

4.1.3 Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Sınıf düzeylerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Kararsızlık Stratejisi”ne ilişkin n değerleri,

aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 5’de sunulmuştur.

TABLO 5

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Sınıf	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
1. sınıf	64	22,66	5,35	89	28,07	6,20
4. sınıf	73	22,15	5,06	63	26,68	5,46
Toplam	137	22,39	5,18	152	27,49	5,92

Tablo 5’de görüldüğü gibi, sınıf düzeylerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan 1. sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=22,66$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=28,07$ olduğu görülmektedir. 4. sınıf öğrencileri için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=22,15$, $\bar{X}=26,68$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “sınıf” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

TABLO 6

Sınıf Düzeylerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1751,889	1	1751,889	56,296	,000
Sınıf Düzeyi	63,328	1	63,328	2,035	,155
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Sınıf Düzeyi	13,701	1	13,701	,440	,508
Hata	8869,026	285	31,119		
Toplam	192504,000	289			

Tablo 6' da görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F= 56,296$; $p<.001$). Başka deyişle, problem çözme becerisi yüksek olan grubun kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Buna karşın, sınıf değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F= 2,035$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve sınıf değişkenlerinin kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= ,440$; $p>.05$).

4.2.0 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepesel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Araştırmada cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin, karar verme stratejilerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, öğrenciler problem çözme beceri düzeylerine (yüksek, düşük) ve cinsiyetlerine göre gruplandırılmıştır.

4.2.1 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme beceri düzeyleri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Mantıklı Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 7’de sunulmuştur.

TABLO 7

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Beceri Düzeyleri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Kız	85	39,44	6,44	101	31,51	5,98
Erkek	52	39,25	4,81	50	30,78	5,63
Toplam	137	39,37	5,85	151	31,27	5,86

Tablo 7’de görüldüğü gibi, cinsiyetlerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan kız öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=39,44$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=31,51$ olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=39,25$; $\bar{X}=30,78$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “cinsiyet” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

TABLO 8

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	4411,530	1	4411,530	127,969	,000
Cinsiyet	13,903	1	13,903	,403	,526
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Cinsiyet	4,959	1	4,959	,144	,705
Hata	9790,452	284	34,473		
Toplam	369769,000	288			

Tablo 8’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F= 127,969$; $p<.001$). Buna karşın, cinsiyet değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F= ,403$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve cinsiyet değişkenlerinin mantıklı karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= ,144$; $p>.05$).

4.2.2 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “İçtepsel Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 9’da sunulmuştur.

TABLO 9

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Kız	83	26,69	5,20	102	30,20	5,53
Erkek	51	27,41	5,56	49	32,29	5,19
Toplam	134	26,96	5,33	151	30,87	5,49

Tablo 9’da görüldüğü gibi, cinsiyetlerine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan kız öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=26,69$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=30,20$ olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=27,41$; $\bar{X}=32,29$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “cinsiyet” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 10’de sunulmuştur.

TABLO 10

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1135,955	1	1135,955	39,203	,000
Cinsiyet	128,051	1	128,051	4,419	,036
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Cinsiyet	30,099	1	30,099	1,039	,309
Hata	8142,287	281	28,976		
Toplam	249655,000	285			

Tablo 10’ da görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin içtepsel karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F= 39,203$; $p<.001$). Aynı şekilde, cinsiyet değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmıştır ($F= 4,419$; $p<.05$). .

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve cinsiyet değişkenlerinin içtepsel karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,039$; $p>.05$).

4.2.3 Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Cinsiyetlerine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Kararsızlık Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 11’de sunulmuştur.

TABLO 11

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Cinsiyet	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Kız	85	22,78	5,27	102	27,08	6,22
Erkek	52	21,75	5,01	50	28,34	5,22
Toplam	137	22,39	5,18	152	27,49	5,92

Tablo 11’de görüldüğü gibi, cinsiyetlerine göre problem çözme beceri düzeyleri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan kız öğrencilerin kararsızlık stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=22,78$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=27,08$ olduğu görülmektedir. Erkek öğrenciler için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=21,75$; $\bar{X}=28,34$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “cinsiyet” değişkenlerinin üniversite öğrencilerin kararsızlık stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

TABLO 12

Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1951,250	1	1951,250	62,758	,000
Cinsiyet	,909	1	,909	,029	,864
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Cinsiyet	86,105	1	86,105	2,769	,097
Hata	8861,095	285	31,092		
Toplam	192504,000	289			

Tablo 12' de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F= 62,758$; $p<.001$). Buna karşın, cinsiyet değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F= ,029$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve cinsiyet değişkenlerinin kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= 2,769$; $p>.05$).

4.3.0 Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Araştırmada, ailenin aylık gelirine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, öğrenciler problem çözme beceri düzeylerine (yüksek, düşük) ve ailenin aylık gelirine (-500 milyon; 501-750 milyon; 751-+ milyon) göre gruplandırılmıştır.

4.3.1 Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Ailenin aylık gelirine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Mantıklı Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 13’de sunulmuştur.

TABLO 13

Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Aylık Gelir						
-500	67	39,49	5,44	79	32,05	5,43
501-750	25	38,28	6,90	29	32,45	5,12
751+	30	39,10	6,14	16	29,69	6,99
Toplam	122	39,15	5,90	124	31,84	5,60

Tablo 13’de görüldüğü gibi, ailenin aylık gelirine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan gelir düzeyi 500 milyon ve altı olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=39,49$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=32,05$ olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 501-750 milyon arası olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=38,28$, $\bar{X}=32,45$; gelir düzeyi 750 milyon ve üstü olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=39,10$, $\bar{X}=29,69$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “ailenin aylık geliri” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını

belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 14’de sunulmuştur.

TABLO 14

Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	2600,613	1	2600,613	78,402	,000
Ailenin Aylık Geliri	61,942	2	30,971	,934	,395
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Ailenin Aylık Geliri	75,311	2	37,656	1,135	,323
Hata	7960,894	240	33,170		
Toplam	320744,000	246			

Tablo 14’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=78,402$; $p<.001$). Buna karşın, ailenin aylık geliri değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=,93$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve ailenin aylık geliri değişkenlerinin mantıklı karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,135$; $p>.05$).

4.3.2 Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Ailenin aylık gelirine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “İçtepsel Karar Verme

Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 15’de sunulmuştur.

TABLO 15

Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Aylık Gelir	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
-500	66	26,97	5,81	78	30,68	5,37
501-750	23	26,17	5,00	30	31,30	5,50
751+	30	27,17	5,45	17	30,71	6,27
Toplam	119	26,87	5,54	125	30,83	5,49

Tablo 15’de görüldüğü gibi, ailenin aylık gelirine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan gelir düzeyi 500 milyon ve altı olan grubun içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=26,97$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=30,68$ olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 501–750 milyon arası olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,17$, $\bar{X}=31,30$; gelir düzeyi 750 milyon ve üstü olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=27,17$, $\bar{X}=30,71$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “ailenin aylık geliri” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

TABLO 16

**Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan
Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans
Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	777,610	1	777,610	25,255	,000
Ailenin Aylık Geliri	,941	2	,470	,015	,985
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Ailenin Aylık Geliri	21,815	2	10,908	,354	,702
Hata	7328,227	238	30,791		
Toplam	212067,000	244			

Tablo 16’ da görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin içtepsel karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=25,255$; $p<.001$). Buna karşın, ailenin aylık geliri değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=,015$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve ailenin aylık geliri değişkenlerinin içtepsel karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F=,354$; $p>.05$).

4.3.3 Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Ailenin aylık gelirine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Kararsızlık Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 17’de sunulmuştur.

TABLO 17

Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Aylık Gelir						
-500	68	22,51	5,02	79	28,43	5,15
501-750	25	20,92	4,80	29	27,55	4,84
751+	30	22,67	5,69	17	24,88	5,97
Toplam	123	22,23	5,15	125	27,74	5,29

Tablo 17’de görüldüğü gibi, ailenin aylık gelirine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek olan gelir düzeyi 500 milyon ve altı olan grubun kararsızlık stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=22,51$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=28,43$ olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi 501–750 milyon arası olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=20,92$, $\bar{X}=27,55$; gelir düzeyi 750 milyon ve üstü olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=22,67$, $\bar{X}=24,88$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “ailenin aylık geliri” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

TABLO 18

**Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan
Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi
Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1123,425	1	1123,425	42,021	,000
Ailenin Aylık Geliri	126,584	2	63,292	2,367	,096
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Ailenin Aylık Geliri	140,104	2	70,052	2,620	,075
Hata	6469,796	242	26,735		
Toplam	163688,000	248			

Tablo 18' de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=42,201$; $p<.001$). Buna karşın, ailenin aylık geliri değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=2,367$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve ailenin aylık geliri değişkenlerinin kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F=2,620$; $p>.05$).

4.4.0 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Araştırmada, annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin, anlamlı farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, öğrenciler problem çözme beceri düzeylerine (yüksek, düşük) ve annelerinin eğitim düzeyine (okuryazar-ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, yüksekokul-üniversite mezunu) göre gruplandırılmıştır.

4.4.1 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Mantıklı Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 19’da sunulmuştur.

TABLO 19

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Annenin Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Okuryazar-İlkokul Mezunu	47	37,81	5,75	67	31,16	5,68
Ortaokul Mezunu	16	40,38	4,44	15	32,47	6,17
Lise Mezunu	35	39,09	6,96	34	30,88	6,11
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	39	41,08	4,99	34	31,56	5,96
Toplam	137	39,37	5,85	150	31,32	5,85

Tablo 19’da görüldüğü gibi, annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, anneleri okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=37,81$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=31,16$ olduğu görülmektedir. Anneleri ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=40,38$, $\bar{X}=32,47$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=39,09$, $\bar{X}=30,88$; yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=41,08$, $\bar{X}=31,56$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “annenin eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 20’de sunulmuştur.

TABLO 20

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	3741,386	1	3741,386	110,118	,000
Annenin Eğitim Düzeyi	194,185	3	64,728	1,905	,129
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Annenin Eğitim Düzeyi	92,699	3	30,900	,909	,437
Hata	9479,378	279	33,976		
Toplam	369193,000	287			

Tablo 20’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=110,118$; $p<.001$). Buna karşın, annenin eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=1,905$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve annenin eğitim düzeyi değişkenlerinin mantıklı karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= ,909$; $p>.05$).

4.4.2 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “İçtepsel Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 21’de sunulmuştur.

TABLO 21

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
Annenin Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Okuryazar-İlkokul Mezunu	46	27,63	5,64	68	30,99	5,48
Ortaokul Mezunu	15	26,47	5,41	13	31,08	4,82
Lise Mezunu	35	26,54	4,99	34	31,24	6,35
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	38	26,74	5,36	35	30,11	5,03
Toplam	134	26,96	5,33	150	30,85	5,50

Tablo 21’de görüldüğü gibi, annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, anneleri okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=27,63$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=30,99$ olduğu görülmektedir. Anneleri ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,47$, $\bar{X}=31,08$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,54$, $\bar{X}=31,24$ yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,74$, $\bar{X}=30,11$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “annenin eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

TABLO 22

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	877,831	1	877,831	29,446	,000
Annenin Eğitim Düzeyi	35,005	3	11,668	,391	,759
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Annenin Eğitim Düzeyi	26,980	3	8,993	,302	,824
Hata	8228,074	276	29,812		
Toplam	248430,000	284			

Tablo 22’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin içtepsel karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=29,446$; $p<.001$). Buna karşın, annenin eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=,391$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve annenin eğitim düzeyi değişkenlerinin içtepsel karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F=,302$; $p>.05$).

4.4.3 Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Annenin eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Kararsızlık Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 23’de sunulmuştur.

TABLO 23

Annenin Eğitim Düzeyine Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Göre Kararsızlık Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Annenin Eğitim Düzeyi						
Okuryazar-İlkokul Mezunu	47	22,23	4,76	67	28,28	6,32
Ortaokul Mezunu	16	21,63	5,38	15	26,13	4,52
Lise Mezunu	35	23,00	5,81	34	27,65	6,02
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	39	22,33	5,15	35	26,43	5,60
Toplam	137	22,39	5,18	151	27,50	5,94

Tablo 23’de görüldüğü gibi, annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, anneleri okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun kararsızlık stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=22,23$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=28,28$ olduğu görülmektedir. Anneleri ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=21,63$, $\bar{X}=26,13$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=23,00$, $\bar{X}=27,65$; yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=22,33$, $\bar{X}=26,43$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “annenin eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 24’de sunulmuştur.

TABLO 24

Annenin Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi

Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1342,019	1	1342,019	42,630	,000
Annenin Eğitim Düzeyi	78,746	3	26,249	,834	,476
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Annenin Eğitim Düzeyi	49,465	3	16,488	,524	,666
Hata	8814,524	280	31,480		
Toplam	191775,000	288			

Tablo 24’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=42,630$; $p<.001$). Buna karşın, annenin eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F= ,834$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve annenin eğitim düzeyi sınıf değişkenlerinin kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= ,524$; $p>.05$).

4.5.0 Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Araştırmada, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bu alt probleme cevap bulmak amacıyla, öğrenciler problem çözme beceri düzeylerine (yüksek, düşük) ve babalarının eğitim düzeyine (okuryazar-ilkokul mezunu, ortaokul mezunu, lise mezunu, yüksekokul-üniversite mezunu) göre gruplandırılmıştır.

4.5.1 Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Mantıklı Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 25’de sunulmuştur.

TABLO 25

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Babanın Eğitim Düzeyi						
Okuryazar-İlkokul Mezunu	30	39,40	4,83	35	30,74	5,42
Ortaokul Mezunu	9	41,56	5,46	18	30,83	5,79
Lise Mezunu	35	37,97	6,91	34	31,85	6,92
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	63	39,81	5,67	64	31,38	5,60
Toplam	137	39,37	5,85	151	31,27	5,86

Tablo 25’de görüldüğü gibi, babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=39,40$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=30,74$ olduğu görülmektedir. Babaları ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=41,56$, $\bar{X}=30,83$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=37,97$, $\bar{X}=31,85$; yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=39,81$, $\bar{X}=31,38$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “babanın eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 26’da sunulmuştur.

TABLO 26

**Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan
Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans
Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	3620,175	1	3620,175	104,927	,000
Babanın Eğitim Düzeyi	42,777	3	14,259	,413	,744
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Babanın Eğitim Düzeyi	117,520	3	39,173	1,135	,335
Hata	9660,558	280	34,502		
Toplam	369769,000	288			

Tablo 26’ da görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=104,927$; $p<.001$). Buna karşın, babanın eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=413$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve sınıf değişkenlerinin mantıklı karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,135$; $p>.05$).

4.5.2 Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin Bulgular

Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “İçtepsel Karar Verme Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları Tablo bulunmuş ve bu değerler 27’de sunulmuştur.

TABLO 27

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin n, $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Babanın Eğitim Düzeyi						
Okuryazar-İlkokul Mezunu	29	27,83	6,29	35	31,54	5,77
Ortaokul Mezunu	9	25,33	5,29	17	29,71	4,45
Lise Mezunu	34	26,65	3,86	34	31,79	5,32
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	62	26,97	5,60	65	30,34	5,67
Toplam	134	26,96	5,33	151	30,87	5,49

Tablo 27’de görüldüğü gibi, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=27,83$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=31,54$ olduğu görülmektedir. Babaları ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=25,33$, $\bar{X}=29,71$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,65$, $\bar{X}=31,79$; yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=26,97$, $\bar{X}=30,34$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “babanın eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 28’de sunulmuştur.

TABLO 28

**Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan
Üniversite Öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans
Analizi Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	852,842	1	852,842	28,922	,000
Babanın Eğitim Düzeyi	98,477	3	32,826	1,113	,344
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Babanın Eğitim Düzeyi	36,925	3	12,308	,417	,741
Hata	8168,166	277	29,488		
Toplam	249655,000	285			

Tablo 28’ de görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin içtepsel karar verme stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($F=28,922$; $p<.001$). Buna karşın, babanın eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=1,113$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin içtepsel karar verme stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F=,417$; $p>.05$).

4.5.3 Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulgular

Babanın eğitim düzeyine göre, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejilerinin anlamlı olarak farklılık gösterip göstermediği alt problem olarak ele alınmıştır. Bunu irdelemek için, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin “Kararsızlık Stratejisi”ne ilişkin n değerleri, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları bulunmuş ve bu değerler Tablo 29’da sunulmuştur.

TABLO 29

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin n , $\bar{X}$ ve s Değerleri

Problem Çözme Becerisi	Yüksek			Düşük		
	n	$\bar{X}$	s	n	$\bar{X}$	s
Babanın Eğitim Düzeyi						
Okuryazar-İlkokul Mezunu	30	21,77	4,85	34	29,38	7,12
Ortaokul Mezunu	9	20,44	4,13	18	25,83	4,31
Lise Mezunu	35	23,17	5,09	35	28,26	6,18
Yüksekokul-Üniversite Mezunu	63	22,52	5,51	65	26,55	5,24
Toplam	137	22,39	5,18	152	27,49	5,92

Tablo 29’da görüldüğü gibi, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları incelendiğinde problem çözme becerisi yüksek, babaları okuryazar-ilkokul mezunu olan grubun kararsızlık stratejisi puan ortalaması $\bar{X}=21,77$; düşük olan grubun ise $\bar{X}=29,38$ olduğu görülmektedir. Babaları ortaokul mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=20,44$, $\bar{X}=25,83$; lise mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=23,17$, $\bar{X}=28,26$; yüksekokul-üniversite mezunu olan grup için bu ortalamalar sırasıyla $\bar{X}=22,52$, $\bar{X}=26,55$ olarak gözlenmektedir.

“Problem çözme beceri düzeyleri” ve “babanın eğitim düzeyi” değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin kararsızlık stratejileri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek için iki yönlü varyans analizi uygulanmış ve sonuçları Tablo 30’da sunulmuştur.

TABLO 30

Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan
Üniversite Öğrencilerinin Kararsızlık Stratejisine İlişkin İki Yönlü Varyans Analizi
Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ort.	F Değeri	Önem Düzeyi
Problem Çözme Beceri Düzeyi	1539,616	1	1539,616	50,122	,000
Babanın Eğitim Düzeyi	166,083	3	55,361	1,802	,147
Problem Çözme Beceri Düzeyi x Babanın Eğitim Düzeyi	137,237	3	45,746	1,489	,218
Hata	8631,551	281	30,717		
Toplam	192504,000	289			

Tablo 30' da görüldüğü gibi, problem çözme beceri düzeyinin kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($F=50,122$; $p<.001$). Buna karşın, babanın eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi anlamlı çıkmamıştır ($F=1,802$; $p>.05$).

Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır ($F= 1,489$; $p>.05$).

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1.0. Sınıf Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Başka deyişle; problem çözme becerisi yüksek olan grup bir problem durumunda daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullanırken, problem çözme becerisi düşük olan grup içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmaktadır. Buna karşın, sınıf değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Ancak sınıf değişkeninin temel etkisi içtepsel karar verme stratejisinde anlamlı çıkmıştır. Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve sınıf değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları, problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan 1. sınıf öğrencileri puan ortalamalarından yüksek çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu, Kesici (2002)'nin yapmış olduğu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Kesici (2002), dördüncü sınıf öğrencilerinin içtepsel ve bağımsız karar verme stratejileri puan ortalamaları birinci sınıf öğrencilerinininkinden yüksek olduğunu belirtmiştir.

Araştırmanın bu bulgusunun aksine, Sinangil (1993), birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıftakilere göre içtepsel ve kararsızlık stratejilerini kullandığını ortaya koymuştur. Benzer biçimde Tiryaki (1997), Deniz (2002), üniversite 1. sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamalarını 4. sınıf öğrencilerinininkinden yüksek bulmuştur. Kuzgun (1992) ise, 16-18 yaş grubundaki öğrencilerle 25-40 yaş grubundaki yetişkinlerin karar stratejileri arasında önemli bir farklılık bulmamıştır

Problem çözme beceri düzeyi ile ilgili olarak yapılan araştırmalara bakıldığında; Ferah (2000), Kara Harp Okulu birinci sınıfta okuyan öğrencilerle dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmeleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Kara Harp Okulu'nda okuyan Karma Tabur Sistemi içinde Alay, Tabur ve Bölük Komutanlığı yapan dördüncü sınıf öğrencilerinin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu görülmüştür. Buna karşın, Taylan (1990)'nın yapmış olduğu çalışmada, sosyal programların birinci sınıfında okuyan öğrencilerin problem çözme beceri algılarının en düşük olduğu görülmüştür. Son sınıflarda ise programa göre PÇE puanlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Dördüncü sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme puan ortalamalarının yüksek olması; iş dünyasında, sosyal ortamlarda, aile içinde yeni ilişkiler örüntüsüne girecek olan gencin, artan toplumsal beklentilerden dolayı sıkıntı yaşaması olabilir. Üniversite son sınıf öğrencileri olmaları sebebiyle, üniversite birinci sınıf öğrencilerine göre hem şimdiki hem de geleceklere ilişkin daha çok karar vermeleri gerektiği için kaygıları artmış, sürekli karar verme durumunda olmalarından dolayı bıkkınlık yaşamış olabilirler. Kuzgun (2000)'un da belirtmiş olduğu gibi yaşadıkları belirsizlikten kurtulmak için karşılarına çıkan ilk seçeneği seçmiş olabilmeleri ile açıklanabilir.

Problem çözme beceri düzeyinin sınıf, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre karar stratejilerine bakıldığında: problem çözme beceri düzeyi yüksek olan grubun mantıklı karar verme, problem çözme beceri düzeyi düşük olan grubun, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusu Bandura (1977)'in Sosyal Öğrenme

Kuramı ve Kendine Yeterlik Modeli ile açıklanabilir. Bandura (1977), kuramında bireylerin problem çözmeyi çevrelerindeki insanların davranışlarını taklit yoluyla öğrendiklerini ileri sürmekte ve insanların yeteneklerine ve başa çıkma becerilerine inançlarının problem çözme becerisini etkilediği belirtilmektedir. Üniversite öğrencilerinin problem çözme beceri düzeylerini algılayış biçimleri, kendilerini yeterli hissetmeleri ve çevrelerindeki insanların problemlere yaklaşım tarzları bir farklılık yaratmış olabilir.

Problem çözme beceri düzeyleri ile sınıf düzeyi, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu üniversite öğrencilerinin olgunluk kazanmış olmalarıyla açıklanabilir. Üniversiteyi kazanmak ve üniversitede okumak, bireyin kendine olan güveninin artmasında ve kendi ile ilgili kararları alabilecek güce sahip olmasında bir etken olabilir. Zekâ da bir başka etken olabilir. Bransford ve Stein (1984) da bazı insanların diğerlerinden daha akıllı oldukları için problem çözmede daha etkili olduklarını belirtmişlerdir.

5.2.0. Cinsiyetlerine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme, kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Başka deyişle; problem çözme becerisi yüksek olan grup bir problem durumunda daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullanırken, problem çözme becerisi düşük olan grup içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmaktadır. Buna karşın, cinsiyet değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Ancak cinsiyet değişkeninin temel etkisi içtepsel karar verme stratejisinde

anlamalı çıkmıştır. Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve cinsiyet değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamalı bulunmamıştır.

Problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları kız öğrencilerin puan ortalamalarından yüksek çıkmıştır. Problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme puan ortalamalarının yüksek olması da Kuzgun (1993)'un yapmış olduğu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Kuzgun (1993), erkeklerin içtepsel karar alt ölçeği puan ortalamasını kızlarınkinden büyük bulurken kız öğrencilerin mantıklı, bağımlı karar ölçekleri ile kararsızlık ölçeğinden aldıkları puanların ortalamalarını erkeklerinkinden büyük bulmuştur.

Araştırmanın bu bulgusundan farklı olarak; Tiryaki (1997), yapmış olduğu çalışmada; kızların içtepsel puan ortalamalarının erkeklerden yüksek olduğunu ancak cinsiyet değişkenine göre mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejileri puan ortalamaları arasında anlamalı bir fark olmadığını belirtmiştir. Deniz (2002) ve Kesici (2002) yapmış oldukları çalışmalarında kızların mantıklı karar verme stratejileri puan ortalamalarını erkeklerden yüksek bulmuşlardır. Köse (2002) ise, cinsiyet gruplarına göre, benimsedikleri karar verme stratejileri açısından anlamalı bir fark bulmamıştır.

Problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisini benimsemiş olmaları; ileride sosyal ve ekonomik sorumluluğa sahip olacak kişi olarak görülmelerinden dolayı yetiştirilirken daha serbest bırakılmış olabilmeleri ile açıklanabilir. Erkek çocukların daha doğru kararlar alabileceği düşüncesi ile aldıkları kararlar çok fazla irdelenmemiş olabilir. Bu da bireyin karar verme davranışını geliştirmesini engellemiş olabilir. Hızlı karar verebilmek için seçenekleri çok fazla değerlendirmemeleri içtepsel karar verme stratejisini benimsemiş olmalarına yol açmış olabilir.

Problem çözme beceri düzeyi ile ilgili olarak; Taylan (1990), Basmacı (1998), Aydın (1999) cinsiyet açısından farklılık bulmamışlardır. Şahin ve Şahin (1993), kadınların

erkeklere göre daha fazla problem çözme güvenine sahip olduklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde Ferah (2000) da Kara Harp Okulu'nda okuyan kız öğrencilerin problem çözmeye ilişkin kendilik değerlendirmelerinin daha olumlu olduğu ve problemlerine daha sistemli yaklaştıklarını bulmuştur.

5.3.0. Ailenin Aylık Gelirine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme, içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Başka deyişle; problem çözme becerisi yüksek olan grup bir problem durumunda daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullanırken, problem çözme becerisi düşük olan grup içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmaktadır. Buna karşın, ailenin aylık geliri değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve ailenin aylık geliri değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Ailelerin aylık gelirlerine göre mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejilerinde bir farklılık çıkmaması Köse (2002)'nin yapmış olduğu çalışma ile farklılık göstermektedir. Köse (2002), sosyo-ekonomik düzeyini yüksek olarak algılayan öğrencilerin, sosyo-ekonomik düzeyini orta olarak algılayan öğrencilere göre içtepişel karar verme stratejisini ve kararsızlık stratejisini benimsedikleri bulunmuştur. Köse yaptığı araştırmada öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyi açısından karar verme stratejilerini incelerken bu araştırmada araştırmacı ailenin sosyo-ekonomik düzeyini eve giren toplam gelir miktarı ile değerlendirmiştir. Aralarındaki fark

belirlenen sosyo-ekonomik düzey ile algılanan sosyo-ekonomik düzeyden kaynaklanmış olabilir.

5.4.0. Annenin Eğitim Düzeyine Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Göre Mantıklı Karar Verme, İçtepsel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Başka deyişle; problem çözme becerisi yüksek olan grup bir problem durumunda daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullanırken, problem çözme becerisi düşük olan grup içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmaktadır. Buna karşın, annenin eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme, içtepsel karar verme, kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve annenin eğitim düzeyi değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme, kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Annenin eğitim düzeyi değişkeninin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme, kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmaması Tiryaki (1997)'nin çalışması ile tutarlılık göstermektedir. Tiryaki (1997), anne-babanın eğitim düzeyinin karar stratejileri puanlarının ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulmamıştır. Annenin eğitim düzeyine göre fark çıkmamasında annenin problem çözme beceri düzeyi etkili olmuş olabilir. Annenin eğitim seviyesi, aile içi kararlara katılmasında ve evin gelirine katkıda bulunmasında etkili olmaktadır. Ancak, önemli kararlarda son söz genellikle babalara ait olabilmektedir. Bundan dolayı, annenin eğitim düzeyi, problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinde bir farklılığa yol açmamış olabilir.

Araştırmanın bu bulgusundan farklı olarak; Saygılı (2000), eğitim düzeyi yükseköğrenim ve eğitim düzeyi ilköğretim olan annelere sahip öğrencilerin problem çözme beceri puanları arasında farklılaşma olduğunu bulmuştur.

5.5.0. Babanın Eğitim Düzeyine Göre Problem Çözme Becerileri Yüksek ve Düşük Olan Üniversite Öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme, İçtepişel Karar Verme ve Kararsızlık Stratejisine İlişkin Bulguların Tartışma ve Yorumu

Problem çözme beceri düzeyinin mantıklı karar verme, içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak yüksek bulunmuştur. Problem çözme becerisi yüksek olan grubun içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisi puan ortalaması, düşük olan grubun puan ortalamasından anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Başka deyişle; problem çözme becerisi yüksek olan grup bir problem durumunda daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullanırken, problem çözme becerisi düşük olan grup içtepişel karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmaktadır. Buna karşın, babanın eğitim düzeyi değişkeninin temel etkisi mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmamıştır. Yapılan iki yönlü varyans analizi sonucunda problem çözme beceri düzeyleri ve babanın eğitim düzeyi değişkenlerinin mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejisi üzerindeki ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır.

Araştırmanın bu bulgusunun aksine, Saygılı (2000), eğitim düzeyi yükseköğrenim ve eğitim düzeyi ilköğretim olan babalara sahip öğrencilerin problem çözme beceri puanları arasında farklılaşma olduğunu bulmuştur.

Babanın eğitim düzeyi değişkeninin mantıklı karar verme, içtepişel karar verme, kararsızlık stratejisinde anlamlı çıkmaması da babanın problemlere yaklaşımı ve problem çözme beceri düzeyi ile açıklanabilir. Türk ailelerinde genellikle, eğitim düzeyi ne olursa olsun, baba otoritesine dayalı bir yapı vardır. Alınacak kararlarda genellikle babanın görüşü hâkimdir. Annenin, aile içi kararlarda etkililiğinin artması, babanın

eğitim düzeyine göre problem  zme becerileri yüksek ve düşük olan  niversite  ğrencilerinin karar verme stratejilerinde bir farklılığa yol açmamış olabilir.

BÖLÜM VI

VARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına bağlı olarak ulaşılan vargılara ve araştırma sonuçlarına ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada sınıf düzeylerine, cinsiyetlerine, ailenin aylık gelirin, annenin eğitim düzeyine, babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinde farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Araştırma sonucunda aşağıda sıralanan sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Sınıf düzeyine göre bakıldığında; hem 1. sınıf hem de 4. sınıf üniversite öğrencilerinde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepsel karar verme stratejisi kullandığı görülmüştür. Buna karşın mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmalarında bir farklılık görülmemiştir.

Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları 1. sınıf öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek bulunmuştur.

2. Cinsiyete göre bakıldığında; hem kız hem de erkek üniversite öğrencilerinde problem çözme becerisi düşük olan grubun yüksek olan gruba kıyasla daha çok içtepsel karar verme stratejisi kullandığı görülmüştür. Buna karşın mantıklı karar verme ve kararsızlık stratejisini kullanmalarında bir farklılık görülmemiştir.

Problem çözme becerisi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları kız öğrencilerin puan ortalamalarından manidar olarak yüksek çıktığı sonucuna varılmıştır.

3. Ailenin aylık gelirine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin fark görülmemiştir.
4. Annenin eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin fark görülmemiştir.
5. Babanın eğitim düzeyine göre problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejisine ilişkin fark görülmemiştir.
6. Problem çözme beceri düzeyinin sınıf, cinsiyet, ailenin aylık geliri, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi değişkenlerine göre karar stratejilerine bakıldığında: problem çözme becerisi yüksek olan grupların mantıklı karar verme, problem çözme becerisi düşük olan grupların, içtepsel karar verme ve kararsızlık stratejilerini kullandıkları saptanmıştır.

Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında şu öneriler sunulabilir:

Üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme davranışlarını geliştirici ve problem çözme beceri düzeylerini arttırıcı programlar geliştirilebilir. Yapılan bu araştırmada, karar verme stratejileri açısından, problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan 4. sınıf öğrencileri ile problem çözme beceri düzeyi yüksek ve düşük olan erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisini kullandıkları sonucuna varılmıştır. Geliştirilebilecek olan programlarda içtepsel karar vermenin ve kararsızlığın etkisini azaltmak için araştırmanın bu bulgularından yararlanmak faydalı olabilir. Geliştirilebilecek olan programların, üniversite 1. sınıftan itibaren sistemli bir şekilde verilmesi, öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımalarına, problem çözme becerisi konusunda kendilerini daha yeterli hissetmelerine, kendilerine daha çok güvenmelerine ve etkili kararlar almalarına yardımcı olabilir.

Bireylere yardım hizmetlerini götürecek olan psikolojik danışmanların da problem çözme ve karar verme becerileri konusunda eğitim alması psikolojik danışma sürecinde daha etkin bir rol almalarını sağlayabilir. Bu sayede danışanların problem çözme ve karar verme becerilerinin hangi düzeyde olduğunu anlamaları kolaylaşacaktır.

Okul rehberlik servisinde öğrencilere problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirici çalışmalar yapılabilir. Bu konuda anne-babalarında destek olmasını sağlamak amacıyla, anne-babalara seminer, kurs vb. etkinlikler düzenlenebilir.

Karar verme stratejilerinin kullanılmasında ve problem çözme becerilerinin değerlendirilmesinde ailenin etkisini inceleyen araştırmalara fazla rastlanmamıştır. Aile yapısı, anne-babanın problem çözme beceri düzeyleri ve kullandıkları karar stratejilerinin gençleri ne derecede etkilediği araştırılarak bu konuda bilgi birikimi sağlanabilir. Elde edilen bilgiler ışığında anne-babalara yol gösterecek çalışmalar yürütülebilir.

Bu çalışmada Problem Çözme Envanterinden alınan toplam puanlar dikkate alınmıştır. Aynı çalışma Problem Çözme Envanterinin “problem çözme güveni”, “yaklaşma-kaçınma stili” ve “kişisel kontrol” alt ölçekleri kullanılarak yapılabilir ve karar verme stratejilerine bakılabilir. Ayrıca yaşam doyumu, benlik saygısı, özgüven, öğrencilerin öğrenim gördükleri programlar, doğup büyüdüğü yerleşim yeri, anne-babanın mesleği, aile yapısı, gibi farklı değişkenlerle problem çözme ve karar vermenin ilişkisi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- ADAIR, John. *Karar Verme ve Problem Çözme*, (Çev: Dr. Nurdan KALAYCI), Ankara: Gazi Kitabevi, 2000.
- AYDIN, Ayhan. *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2001.
- AYDIN, Ömer. “Denetim Odakları Farklı Olan Ergenlerin Problem Çözme Becerilerinin Karşılaştırılması.” (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 1999.
- BACANLI, Feride. “Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi.” *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 14, 2000: 7-16.
- BANDURA, Albert. “Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change.” *Psychological Review*, Vol. 84, No, 2, 1977: 191-213.
- BASMACI, K. S. “Üniversite Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi.” (Yüksek Lisans Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi, 1998.
- BATÇIOĞLU, Gülten. “Karar Verme Sürecinin Analizi.” (Yüksek Lisans Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi, 1994.
- BATIGÜN D. Ayşegül ve ŞAHİN H. Nesrin. “Öfke, Dürtüsellik ve Problem Çözme Becerilerindeki Yetersizlik Gençlik İntiharlarının Habercisi Olabilir Mi?” *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 2003: 37-52.
- BİLHAN, Saffet. *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1996.

- BLISSETT, S.E. ve MC GRATH R.E. "The Relationship Between Creativity and Interpersonal Problem Solving Skills in Adults." *Journal of Creative Behaviour*, 30(3), 1996: 173-182.
- BRANSFORD D. John. ve STEIN S. Barry. *The Ideal Problem Solver*, New York: W. H. Freeman and Company, 1984.
- BROWN E. Jacop., MANN Leon. "The Relationship Between Family Structure And Process Variables And Adolescent Decision Making." *Journal Of Adolescence*, 13, 1990: 25-37.
- CORNER James, BUCHANAN John ve HENIG Mordecai. "Dynamic Decision Problem Structuring." *Journal of Multi-Criteria Decision Analysis*, 10, 2001: 129-141.
- ÇİMEN KABAKLI, Latife. "Türk Ailesinde Karar Mekanizmaları ve Kadının Rolü." (Doktora Tezi), Sakarya: Sakarya Üniversitesi, 2003.
- ÇOLAKKADIOĞLU, Oğuzhan. "Ergenlerde Karar Verme Ölçeği'nin (Adolescent Decision Making Quastinnaire) Uyarlama Çalışması." (Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi, 2003.
- DİNÇ, Aslı. "Örgütlerde Karar Verme ve Problem Çözme Süreçlerinde Yaratıcı Düşüncenin Yeri Ve Önemi." (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2000.
- DENİZ, M. Engin. "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejileri ve Sosyal Beceri Düzeylerinin TA-Baskın Ben Durumları ve Bazı Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi." (Doktora Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, 2002.

“Üniversite Öğrencilerinin Karar Vermede Öz Saygı, Karar Verme Stilleri Ve Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma.” *Eğitim Araştırmaları*, Sayı: 15, 2004: 23-35

DIXON A. Wayne, HEPPNER P. Paul. ve ANDERSON, P. Wayne. “Problem Solving Appraisal, Stress, Hopelessness and Suicide Ideation in a College Population.” . *Journal of Counseling Psychology*, Vol.38, No.1, 1991: 51-56.

DOĞRUSÖZ, Halim. “Sistem Çağında Sorun Çözme Metodolojisi.” *Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Problem Çözme Yöntemleri Sempozyumu 29-30 Eylül 1988*, Ankara: O.D.T.Ü., 1989.

D’ZURILLA Thomas J. ve GOLDFRIED Marvin R. “Problem Solving and Behavior Modification.” *Journal of Abnormal Psychology*, 78,1, 1971: 107-126.

ELDELEKLİOĞLU, Jale. "Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki."(Doktora Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi, 1996.

“Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki.” *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: II, Sayı: 11, 1999: 7-18.

ERCAN, Ahmet Rahmi. *Başarma Sanatı*, Ankara: Zirve Ofset, 1992.

ERSEVER, H. Ömür. "Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkisi." (Doktora Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 1996.

FERAH, Defne. “Kara Harp Okulu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılamalarının ve Problem Çözme Yaklaşım Biçimlerinin Cinsiyet, Sınıf, Akademik Başarı Ve Liderlik Yapma Açısından İncelenmesi.”(Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2000.

FİDAN, Nurettin. *Okulda Öğrenme ve Öğretme*, Ankara: Alkım Yayınevi, 1996.

GARNHAM, A. ve OAKHILL, J. *Thinking and Reasoning*, Oxford UK ve Cambridge USA: Blackwell Publishers, 1994.

GELATT, H. B. "Positive Uncertainty A New Decision-Making Framework For Counseling." *Journal of Counseling Psychology*, 36, 1989: 252-256.

GILHOOLY, K. J. *Human and Machine Problem Solving*, New York: Plenum Pres., 1989.

HAYES, R. John. *The Complete Problem Solver*, Philadelphia: The Franklin Institute Pres, 1981.

HEPPNER, P. Paul. "A Review of the Problem-Solving Literature and Its Relationship to the Counseling Process." *Journal of Counseling Psychology*, Vol.25, No.5, 1978: 366-375.

HEPPNER P.Paul, HIBEL Janet. ve NEAL W. Gary. "Personal Problem Solving: A Descriptive Study of Individual Differences." *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 29, No.6, 1982: 580-590.

HEPPNER, P. Paul., PETERSEN, Chris H. "The Development and Implications of a Personal Problem-Solving Inventory." *Journal of Counseling Psychology*, Vol.29, No 1, 1982: 66-75.

HEPPNER P. Paul, REEDER B. Lynne ve LARSON M. Lisa. "Cognitive Variables Associated with Personel Problem-Solving Appraisal: Implications for Counseling." *Journal of Counseling Psychology*. Vol. 30, No.4, 1983: 537-545.

HEPPNER P. Paul, BAUMGARDNER Ann ve JACKSON Jamie. "Problem-Solving Self-Appraisal, Depression and Attributional Style: Are They Related." *Cognitive Therapy and Research*. Vol:9, No:1, 1985: 105-113.

HICKS, J. Michael. *Problem Solving And Decision Making: Hard, Soft And Creative Approaches*, London: Published by Thomson Learning, 2004

HUNSAKER L. Phillip. ve ALESSANDRA J. Anthony. *The Art of Managing People*, Englewood Cliffs: Prentice Hall Inc., 1980.

JOHNSON-LAIRD P. N. ve SHAFİR, E. *Reasoning and Decision Making*, Cambridge MA & Oxford UK: Blackwell Publishers, 1994.

KARAKAŞ (GÜNAL), Elif. "İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Günlük Yaşamlarındaki Problemlerini Çözmeye İlişkin Karar Verme Becerilerini Ölçmeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması." (Yüksek Lisans Tezi), Adana: Çukurova Üniversitesi, 1999.

KASAP, Zehra. "İlkokul 4. sınıf Öğrencilerinin Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Problem Çözme Başarısı ile Problem Çözme Tutumu Arasındaki İlişki." (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1996.

KESİCİ, Şahin. "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stratejilerinin Psikolojik İhtiyaç Örüntüleri ve Özlük Niteliklerine Göre Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi." (Yüksek Lisans Tezi), Konya: Selçuk Üniversitesi, 2002.

KORKUT, Fidan. "Lise Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 2002: 177-184.

Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

KÖSE, Ayşen. "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet ve Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey Açısından Psikolojik İhtiyaçları ve Karar Verme Stratejilerinin İncelenmesi." (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2002.

KURUÜZÜM, Ayşe. *Karar Destek Sistemlerinde Çok Amaçlı Yöntemler*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Basımevi, 1998.

KUZGUN, Yıldız. "Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu." *VII. Ulusal Psikoloji Bilimsel Çalışmaları*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği, 1992: 161-170.

Meslek Danışmanlığı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

MERT, İbrahim Sani. "Karar Vermede Yaratıcı Problem Çözme." (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1997.

MORGAN, Clifford T. *Psikolojiye Giriş*, Ankara: Meteksan, 1996.

NAKTİYOK, Atılhan. ve İŞCAN, Ö. Faruk. "Örgütlerde Farklı Karar Verme Modelleri Ve Yöneticilerin Performans Değerlendirme Kriterleri İle Bireysel Karar Verme Süreçleri Arasındaki İlişki." *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 18 (1-2), 2004: 287-306.

NEAL, Gary W. ve HEPPNER, P.Paul. "Problem-Solving Self-Appraisal, Awareness and Utilization Of Campus Helping Resources." *Journal of Counseling Psychology*, Vol: 33, No:1, 1986: 39-44.

NELSON, L.L., GOLDING N.L. ve diğ. "Teaching and Assesing Problem Solving for International Conflict Resolution: Peace and Conflict." *Journal of Peace Psychology*, 1(4), 1993: 399-415.

NELSON-JONES, R. 1995a *Danışma Psikolojisi Kuramları*, Ankara: TBFO Ltd. Şti., 1995a.

NEZU, M. Arthur. "Differences in Psychological Distress Between Effective and Ineffective Problem Solvers." *Journal Of Counseling Psychology*, 1985, Vol. 32, No. 1, 1985: 135-138.

OĞUZKAN, F. *Orta Dereceli Okullarda Öğreti, Amaç, İlke, Yöntem Ve Teknikler*, Ankara: Emel Matbaacılık, 1985.

ÖZENSOY, Tarık. "Örgütlerde Etkin Karar Verme ve Problem Çözme Yöntemleri ve Bir Uygulama Araştırması." (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, 1996.

PHILLIPS D.Susan, PAZIENZA J. Nicholas ve FERIN H. Howard. "Decision Making Styles and Problem-Solving Apraisal." *Journal Of Counseling Psychology*, Vol. 31, No. 4, 1984: 497-502

SAVASIR, Işık. ve ŞAHİN Nesrin H. *Bilişsel Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1997.

SAYGILI, Halis. "Problem Çözme Becerisi ile Sosyal ve Kişisel Uyum Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2000.

SİNANGİL K., Handan. "Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri." *VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları*, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1993.

SİNANGİL K. Handan, SAVRAN Canan, ONES S. Deniz ve BALCI K. Zeynep. "Yöneticilerde Karar Verme Stratejileri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki."

IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1998.

SONMAZ, Sibel. "Problem Çözme Becerisi ile Yaratıcılık ve Zekâ Arasındaki İlişkinin İncelenmesi." (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2002.

STEVENS, Michael. *Sorun Çözümleme*, (Tercüme: A. Çimen), İstanbul: Timaş Yayınları, 1998.

ŞAHİN, Nail. "Problem Çözme Psikolojisi." *Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Problem Çözme Yöntemleri Sempozyumu 29-30 Eylül 1988*. Ankara: O.D.T.Ü., 1989.

ŞAHİN Nail, ŞAHİN H. Nesrin, HEPPNER P. Paul. "Psychometric Properties of the Problem Solving Inventory in a Group of Turkish University." *Cognitive Therapy and Research*, Vol. 17, No,4, 1993: 379-395.

ŞEYHUN, Herdemtaze. "Karar Verme Becerileri Eğitim Programının İlköğretim Son Sınıf Öğrencilerinin Karar Verme Becerilerine Etkisi." (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 2000.

TAŞDELEN Arzu. "Öğretmen Adaylarının Farklı Psiko Sosyal Değişkenlere Göre Karar Verme Stilleri." (Doktora Tezi), İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2002.

TAYLAN, Sabahat. "Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarılama, Güvenirlik Ve Geçerlik Çalışmaları." (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi, 1990

TİRYAKİ, M. Gül. "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi." (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1997.

TEZCAN, Mahmut. *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Zirve Ofset, 1994.

VARIŞ, Fatma. *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1994.

YAZICI, Erdinç. (Proje Yürütücüsü) “Üniversite Gençliği 2001. Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili Üzerine Bir Alan Araştırması. Gazi Üniversitesi Örneği.” Ankara: G. Ü. İletişim Fakültesi Basımevi, 2001.

YALOM, Irvin. *Varoluşçu Psikoterapi*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001.

YÜKSEL-ŞAHİN, Fulya. “Yönetici Adaylarının Mantıklı Karar Verme Ve Problem Çözme Beceri Düzeylerinin İncelenmesi.” *Eğitim ve Bilim*, 27(125), 2002: 8-16.

Ek I

Karar Stratejileri Ölçeği Madde Örnekleri

1. Bir karar verirken başkalarının yol göstermesini isterim.
4. Bir konuda karar vermeden önce durumu iyice inceler, seçenekleri etraflıca araştırırım.
8. “İnsan kendine ilişkin kararları kendisi vermeli ve bunun sorumluluğunu da taşımalıdır” diye düşünür ve öyle davranırım.
12. Hayatım boyunca verdiğim kararlardan genellikle pişman olmadım.
16. Bir konuda karar vermeden önce seçenekleri iyi incelemenin, her birinin avantajlı ve dezavantajlı yönlerini tartmanın çok sıkıcı bir iş olduğunu düşünürüm.
20. İnsanın içinden gelen sesin onu doğruya götüreceğine inanırım.
24. Karar vermeden önce bilgi toplamaya kalktığımda, birbiri ile çelişen bilgilerle karşılaşırım ve ne yapacağımı şaşırıyorum.
32. Bir karar verirken, gerçekleşme olasılığı diğer seçeneğe göre daha zayıf olsa da, bana çekici gelen seçeneğe yönelirim, çünkü bir şeyi çok istersem güzel tesadüfler sayesinde ona ulaşabilirim diye düşünürüm.
36. Karar verirken seçeneklerin gerçekleşme olasılıklarını hiç dikkate almam, sadece ne ölçüde hoşuma gittiklerine bakarım.
40. Verdiğim bir kararı biraz sonra beğenmez, “Acaba öbür yolu mu deneseydim” diye düşünürüm.

Ek II

Problem Çözme Envanteri Madde Örnekleri

1. Bir sorunumu çözmek için kullandığım çözüm yolları başarısız ise bunların neden başarısız olduğunu araştırmam.
5. Sorunlarımı çözme konusunda genellikle yaratıcı ve etkili çözümler üretebilirim.
10. Başlangıçta çözümünü farketmesem de sorunlarımın çoğunu çözme yeteneğim vardır.
15. Bir sorunla ilgili olası bir çözüm yolu üzerinde karar vermeye çalışırken seçeneklerimin başarı olasılığını tek tek değerlendirmem.
20. Belli bir çözüm planını uygulamaya koymadan önce, nasıl bir sonuç vereceğini tahmin etmeye çalışırım.
25. Bazen bir sorunu çözmek için çabaladığım halde, bir türlü esas konuya giremediğim ve gereksiz ayrıntılarla uğraştığım duygusunu yaşarım.
30. Bir sorunla karşılaştığımda bu sorunun çıkmasında katkısı olabilecek benim dışımdaki etmenleri genellikle dikkate almam.
35. Bir sorunun farkına vardığımda, ilk yaptığım şeylerden biri, sorunun tam olarak ne olduğunu anlamaya çalışmaktır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Meltem DEVELİOĞLU
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara- 1976

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Eskişehir İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu
Çankırı Mareşal Çakmak İlköğretim Okulu

İletişim

E-Posta Adresi : meltem_md@hotmail.com

Tarih : 24.02.2006